

Prin cultură la identitate și spiritualitate

GLASUL

www.ris.org.rs

CERBICIEI

REVISTĂ DE ACTUALITATE, CULTURĂ ȘI ISTORIE A ROMÂNILOR DIN SERBIA Nr. 14 * Anul VII * 2016 * Vârșeț * Exemplar gratuit

EVENIMENTUL ANULUI

Întâlnirea Președintelui
României, Klaus
Iohannis, cu românii
din Serbia

Obiceiuri de înmormântare la
românii din Timoc

Școala Clericală din Vârșeț

Dinastia Asăneștilor –
Epopeea primilor vlahi

Un regal pedagogic
româno-sârb

Lucrare de excepție

Precuvântare

„Am văzut răsăritul și apusul multor mănăstiri...”
Părintele Arsenie Boca

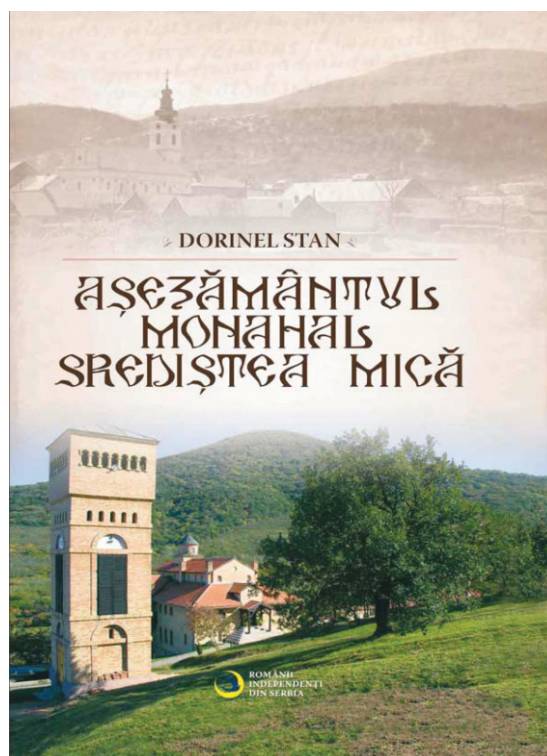
Cartea-monografie a d-lui prof. dr. DORINEL STAN din Vârșeț „Așezământul monahal Srediștea Mică”, care ni se deschide înaintea ochilor, este un monument cultural și un eveniment spiritual binecuvântat și mult așteptat. Rod al unei serioase cercetări științifice competente și încununarea multor osteneți de adevărată arheologie culturală și spirituală, întemeiată pe manuscrise, documente, arhive și vechi tipărituri. Cartea d-lui profesor ne descoperă, după foarte multă vreme, de sub movila timpului, o adevărată „Troia” românească de la Srediștea Mică, un „Far” din Alexandria Banatului și o stea monahală luminoasă oarecând într-o constelație bisericească ortodoxă, având ca pietre de hotar: Vârșeț, Caransebeș, Timișoara, Karlovitz și Tismana!

Monografia „Așezământul monahal Srediștea Mică”, scoțând la iveală jarul de sub cenușa vremurilor, ne îmbie spre contemplație o „cetate așezată pe munte” (Matei 5,14) la alfa și omega Carpaților, iar lecturarea ei ne face să ne gândim la cei dintâi și la cei de pe urmă monahi viețuitori de aici, la preoți, egumeni, stareți și duhovnici, la ctitori și binefăcători, la vlădici binecuvântători și la frați începători, la cea din urmă tundere în monahism de dinainte de 1777, la Liturghiile și Privegherile din biserică care nu mai este decât temeliei celei de azi, la Slujbele și Ceașurile săvârșite, la dorul după Dumnezeu și lacrimile de rugăciune, la plânsul și metaniile de la chilii și la necazurile și problemele de zi cu zi și de veac de veac. Călugării români și sârbi care au trecut pe la Srediștea Mică și care odihnesc la umbra unor cruci nevăzute în glia de la Pârneaora, au mers cu Hristos pe drumul lor spre Emaus (Luca 24,13-34), respirând pe Dumnezeu mai mult decât aerul (Sf. Grigorie Teologul), între punctul de plecare al vieții creștine și linia de sosire a vieții monahale.

De aceea, la sfârșitul Anului Omagial al misiunii Parohiei și Mănăstirii azi, în Patriarhia Română, nu putem și nu ne rămâne decât să binecuvântăm arhiereste apariția acestei lucrări, mulțumind și felicitându-l pe autor și recomandând-o cu căldură și însuflețire tuturor preoților, credincioșilor și cititorilor.

Vârșeț, 30 Noiembrie 2015
Sf. Apostol Andrei și Sf. Andrei Șaguna

+**Daniil,**
Episcop-loctiitor al Daciei Felix

Autor: Dr. Dorinel Stan
Editura: Români Independenți din Serbia (RIS)
Anul apariției: 2016
Număr de pagini: 120, în culori, format A4
Preț: 2.500 dinari (TVA inclus)
Tel: +381 64 1195-384 și +381 13 416-182
e-mail: romanii.independenti@gmail.com

Monografia ilustrată „Așezământul monahal Srediștea Mică”

Cartea monografică ilustrată Așezământul monahal Srediștea Mică este o premieră absolută pentru comunitatea românească din Serbia, o lucrare capitală care deschide o pagină nouă privind istoria, cultura și spiritualitatea noastră. Mărturiile scrise sunt însoțite de numeroase fotografii, în care cuvintele și imaginile se întregesc unele pe altele. Lucrarea este o necesitate pentru cunoașterea îndeaproape a vieții culturale și religioase care a pulsat în această străveche vatră ortodoxă românească, începând cu secolul al XIV-lea și până la desființarea mănăstirii (1777), a continuat apoi cu biserica de mir și noua mănăstire sredișteană din zilele noastre.

Un amplu studiu într-o ediție color de lux, Așezământul monahal Srediștea Mică este o lucrare extrem de complexă și interesantă, un monument spiritual și omagiu unui loc uitat din Banatul Istoric, supranumit – Capul Carpaților. Cartea pune la dispoziția publicului larg o excelentă lucrare de referință cu o importantă documentare de arhivă care schițează și prezintă evoluția, ctitoria și date istorice inedite privitoare la așezământul monahal Srediștea Mică. Lucrarea este rodul cercetărilor pe o perioadă de aproape un deceniu. ◀

**SCRISOARE
PREFERICIRII SALE,
PREFERICITULUI PĂRINTE
PATRIARH DANIEL
PATRIARHUL
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

Preafericirea Voastră,

Comunitatea românească istorică din Serbia simbolizează granița vie a poporului român pe harta spiritualității multimilenare. Românii din Serbia în anul Domnului 2015, rămân în continuare subiect intens dezbătut, discutat și constatat, dar lipsiți de strategii coerente, tratați superficial, aparent cu indiferență și echidistanță la nivelul de apreciere a celor care se rotesc la conducerea instituțiilor care vizează românii de pretutindeni.

Mediul asociativ românesc (societatea civică românească) din care face parte organizația de interes obștesc pe care o reprezintă, Românii Independenți din Serbia (RIS), denumire sugestivă, însă organizație atât de necesară beneficiarilor cu prezență marcantă pe scena minoritară acționează nemijlocit la cunoașterea, păstrarea, promovarea și contribuie la menținerea vie a culturii și spiritualității identitare. În acest context, la Editura Românii Independenți din Serbia, urmează să apară până la sfârșitul anului o nouă lucrare importantă; Așezământul monahal Srediștea Mică, autor Dr. Dorinel Stan, care este rezultatul unor ample și minuțioase cercetări interpretate timp de un deceniu. Mănăstirea și localitatea Srediștea Mică (Pârneaora) este o străveche vatră ortodoxă românească, care a fost desființată la propunerea Sinodului bisericesc sârb, printr-un decret din anul 1775 al reginei Maria Terezia, încuviințat ulterior de împăratul Iosif al II-lea. După ce și-a pierdut autonomia, mănăstirea închinată Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil și-a continuat existența cu statutul de biserică de mir, fiind cedată localității.

Preafericite, Vă adresăm aprecieri pentru modul just și înțelept în care conduceți destinele Bisericii noastre strămoșești cu rugămintea să sprijiniți tipărirea cărții și solicitarea de a scrie Prefața care

ar înnobila lucrarea Așezământul monahal Srediștea Mică, respectiv eforturile românilor din Serbia de a păstra ceea ce avem mai sfânt – Apartenența națională, prin cultură la identitate și spiritualitate.

Adevărul este că organizația obștească Românii Independenți din Serbia nu beneficiază de sprijin și mijloace financiare din partea instituțiilor abilitate privind românii de pretutindeni din Patria Mamă, și nu intrăm în calculul socio-politic instituțional românesc creat de statul sârb. Singura instituție a statului român în care avem o încredere deplină a rămas BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ.

Prea Fericirii Voastre, nu vă este îndeaproape cunoscută situația reală a românilor din Serbia, care ne îndepărtează și mai mult unii de alții în loc să ne apropie, iar prezenta lucrare tratează unitatea, adică solidaritatea permanentă și continuitatea unei viețuiri românești de-a lungul timpului în acest colț uitat al Banatului, supranumit "Capul Carpaților".

Lucrarea Așezământul monahal Srediștea Mică urmărește etapele succesive ale întemeierii și dezvoltării lăcașului de cult, legendele, toponimia locurilor și izvoarelor, prima școală românească din Serbia (1736), stareții și călugării așezământului monahal, protocolul egumenului Iosif, tetraevangheliarul srediștean din 1552, descrierea mănăstirii, moara mănăstirească, urme și mărturii rămase din vechea mănăstire, inventarul și bilanțul, populația teritoriului monahal srediștean, desființarea mănăstirii, biserica de mir, clopotele timpului, pelerinajul tuturor românilor din Serbia și noua mănăstire sredișteană.

Preafericite Părinte Patriarh Daniel,

Vă trimitem atașat fișierul cu lucrarea, Vă rugăm să primiți acest dar, să binecuvântați această carte și doleanțele noastre.

Cu firească sfilă, ne adresăm, cu nădejde tare Preafericirii Voastre, deoarece Biserica Ortodoxă Română și comunitățile românești istorice din jurul României se respectă reciproc și nu sau dezamăgit niciodată.

Cu toată prețuirea noastră,

*Președintele organizației
Românii Independenți din Serbia
Dr. Dorinel Stan*

Redactor șef-fondator: Dr. Dorinel Stan; **Redactor adjunct:** Marin Gașpăr

Redactor tehnic: Gabriel Gașpăr; **Secretar:** Călin Iorga

Redacția: dr. Marinela Negru, dr. Trăilă Spăriosu, dr. Mircea Măran, dr. Juica Brândușa, dr. Eufrozina Greoneanț, Cristian Cacovan, Ioan Ciama, Traian Trifu Căta, Natalia Stan, Violel Dolha, Tereza Gașpăr, Maria Păslaru, Ramona Claudia-Coteanu și Marius Zăria; Înregistrat la Agenția pentru Registre Economice, Republica Serbia, nr. **BU 9465/2010** "Glasul Cerbiciei" apare sub egida **Românilor Independenți din Serbia**;

Adresa: Sterijina 68b, Vârșet 26300; Tel: +381 13 416-182; +381 64 119-53-84

web: www.ris.in.rs; **e-mail:** romanii.independenti@gmail.com;

Tipografia: TULI, Vârșet; **Tiraj:** 1.000; **ISSN:** 2217-8473; COBBIS.SR-ID 189115660

Evenimentul anului 2015

Dr. Dorinel Stan, președintele Asociației Români Independenți din Serbia în conversație cu domnul Klaus Iohannis, președintele României

Întâlnirea Președintelui României, Klaus Iohannis, cu românii din Serbia

Klaus Iohannis, președintele României, la întâlnirea de la Belgrad cu reprezentanți ai minorității românești din Serbia a îndemnat pe toți românii din Serbia să fie uniți. Președintele României aflat într-o vizită oficială în Serbia, a ținut să se întâlnească cu reprezentanții românilor din Serbia pentru a cunoaște și identifica problemele, respectiv pentru a identifica soluții. În acest context a subliniat datoria României de a susține demersurile în afirmarea identității și spiritualității românilor din Serbia.

La întâlnirea de la Belgrad, joi 16 iulie 2015, au fost prezenți Daniel Banu, ambasadorul României la Belgrad, Dan Constantin, consulul României la Vârșeț, consulul României de la Zaicear și circa cinzeci de reprezentanți ai mediului asociativ și instituțional, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, atât din Voivodina, precum și din Serbia de Răsărit (Timoc). Amintim pe Români Independenți din Serbia, Renașterea Românilor din Serbia, Consiliul Național Român, Inițiativa Românilor din Serbia, Asociația Părinților care vor să le Învete Copiii Românește – Sandu Timoc, Comitetul pentru Drepturile Omului, Partidul Român, Timoc Press, Comunitatea Românilor din Serbia, cadre didactice și alții.

Reprezentanții Românilor Independenți din

Serbia (RIS), prezenți la eveniment dr. Dorinel Stan (președinte) și Cristian Cacovan (unul din vicepreședinți) au subliniat importanța susținerii societății civice românești în ansamblu și nu segmental, așa cum se practică în prezent. Au cerut președintelui României o abordare și un tratament egal și corect, în primul rând al Corpului diplomatic românesc, când este vorba de mediul asociativ românesc și cunoașterea realităților. Reprezentanții RIS-ului au cerut elaborarea unei Strategii pentru românii din Serbia, sprijinirea asociațiilor nu în baza recomandării unor diplomați, ci în baza proiectelor, activității și angajamentului, dar în folosul beneficiarilor (românilor din Serbia).

Cu acest prilej, președintelui României i-a fost înmănat un set de reviste „Glasul Cerbiciei” – publicație de actualitate, istorie și cultură a românilor din Serbia (actualmente în curs de dispariție), Strategia RIS-ului „Prin cultură la identitate și spiritualitate” și un Memorandum al organizației.

Avem toată convingerea în angajamentul președintelui României, Klaus Iohannis privind sprijinul și susținerea nemijlocită a societății civice românești care are forță, experiență și Platforma de activitate pentru toți românii. ◀

Călin Iorga, secretar RIS

Evenimentul anului 2015

Scrisoare deschisă

Organizația obștească „Românii Independenți din Serbia” (RIS), cu sediul la Vârșeț, acționează nemijlocit mai bine de jumătate de deceniu în direcția păstrării identității și spiritualității românești, promovarea, avansarea și afirmarea valorilor perene, respectiv – Unitate Națională.

În tot acest răstimp, RIS-ul a devenit un fenomen discutat, contestat și apreciat de beneficiari – românii din Serbia. Așadar, amintim unele voci care ne reproșează ironic, nesupunerea asociației, adică independența față de Belgrad, București sau bunăoară denumirea asociației „Românii Independenți din Serbia” nu sună bine... Și putem continua. RIS-ul reprezintă societatea civică care nu este subordonat sau dependent de fondator, instituții, organe de stat, fundații (particulare sau de stat), politic și nici de interese meschine individuale sau de grup. Însă, organizația „Românii Independenți din Serbia” este o necesitate în peisajul democrat minoritar, care a fost, este și în continuare a rămas VOCEA ETNICILOR ROMÂNI DIN SERBIA (Glasul poporului).

Și atunci, pe cine deranjează vocea poporului?

Este adevărat că nu beneficiem de sprijin, susținere și mijloace financiare din partea instituțiilor abilitate privind românii de pretutindeni (situație paradoxală, inexplicabilă și de tristă amintire), însă acest fapt ne-a dat un impuls deosebit, iar prin contribuții și forțe proprii, cu cerbicie am dat viață în anul 2009 revistei de actualitate, cultură și istorie a românilor din Serbia „Glasul Cerbiciei”.

Până în prezent s-au tipărit 13 numere și o ediție specială, iar un singur număr a fost finanțat de DPRRP. Pe această cale mulțumim tuturor celor responsabili din cadrul Departamentului Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni pentru efort și angajament. Nici mult, da nici puțin!

Actualmente, publicația este în curs de dispariție, respectiv în baza legislației statului sârb, urmează să fie ștearsă din registrul publicațiilor din Serbia, deoarece nu a apărut de aproape un an. Motivul, lipsa mijloacelor financiare pentru editarea revistei, datorită indiferenței și echidistanței instituțiilor care vizează românii de pretutindeni.

Paralel, în Serbia apare un fenomen neobișnuit, extravagant, prin care niște cetățeni români cu asociații fantome înregistrate în România, beneficiază de proiecte însemnate finanțate de DPRRP pe banii contribuabililor români, dar în numele românilor din Serbia. Astfel, cu fonduri considerabile, acești indivizi înființează ziare online, scriu și ne cântă dorul sau ne plâng morții, dar tiptil ne schimbă identitatea și destinul. În fond, preiau

articolele noastre, le publică, iar afacerea prosperă.

Însă, există o cultură și mentalitate unică, specifică românilor din Serbia care s-a coagulat în scopul dezvoltării sentimentului de apartenență națională, solidară și multiculturală.

Lăsați românii din Serbia să scrie românește!

Indiferent de oportunități, organizația obștească „Românii Independenți din Serbia”, scoasă din toate calculele și lăsată în voia sorții, încă mai există, funcționează și acționează.

Obișnuiți cu un tratament și abordare discriminatoare din partea corpului diplomatic românesc în Serbia (în special ambasada) și chiar atitudine batjocoritoare, n-a mai surprins pe nimeni din comunitatea românească, că la întâlnirea secretarului de Stat din cadrul DPRRP, Sebastian Hotca, cu reprezentanții comunității românești, în perioada 7-9 iunie a.c. la Consulatul General al României la Vârșeț, reprezentanții RIS-ului n-au fost invitați, cu toate că președintele RIS-ului figura pe lista întocmită de ambasadă privind invitații și participanții care urmau contactați. Arată că din nou s-a trecut cu vederea, respectiv s-a acoperit pe hârtie forma pentru informarea instituțiilor de la București, iar fondul nu mai contează. Această practică în continuare durează. Până când?

Precizăm că în octombrie 2012 (atunci s-a trimis „Scrisoare deschisă de protest” la MAE, DPRRP...), la întâlnirea cu Primul Ministru al României, Victor Ponta, organizată la Ambasada României la Belgrad, același scenariu, pe un alt fond.

Indiferent de tot și toate, în continuare vom lupta pentru dezideratele naționale definite prin Strategia RIS-ului „Prin cultură la identitate și spiritualitate” în anotimpul ploilor și vijeliilor, dar în așteptarea luminii soarelui.

Toate nădejtile, speranțele și iluziile românilor din Serbia, spulberate de amatori și afaceriști care dirijează scena românesacă din Serbia, acum sunt îndreptate doar într-o singură direcție – Împărăția cerului albastru.

Vă rugăm în termenul prevăzut de Ordonanța Guvernului României nr. 27/2002 privind reglementarea activității și soluționarea petițiilor să comunicați răspunsul pentru clarificarea și soluționare situației, iar noi vom informa opinia publică internă și externă.

Cu deosebită considerație, respect și admirație, conducerea RIS-ului. ◀

Biroul „Românilor Independenți din Serbia”

Evenimentul anului 2015

Mesajul președintelui României, Klaus Iohannis, conducerii asociației RIS

În urma petiției organizației de interes obștesc „Români Independenți din Serbia” (RIS), semnalarea unor abuzuri privind comunitatea românească de pe întreg teritoriul Serbiei, Președintele României, domnul Klaus Iohannis a transmis următorul mesaj:

Domnule Dorinel Stan,

Urmare a scrisorii dumneavoastră de informare, adresată Președintelui României, domnului Klaus Iohannis, vă transmitem următoarele:

În primul rând, dorim să vă mulțumim pentru informațiile transmise și pentru semnalarea aspectelor pe care dumneavoastră, în calitate de reprezentant al comunității de români din Serbia, le considerați importante, dar și a celor care vă nemulțumesc. De asemenea, vă mulțumim pentru materialele transmise și pentru eforturile dumneavoastră depuse în vederea păstrării și promovării identității naționale românești.

Comunitățile de români din afara granițelor țării se află permanent în atenția Președintelui României, domnului Klaus Iohannis. În acest context, s-a înscris și vizita oficială efectuată în Republica Serbia, în data de 16 iulie a.c.

O temă importantă pe care Președintele României a avut-o pe agenda discuțiilor cu oficialii sârbi a fost tema minorităților naționale și drepturile acestora. Pe lângă întâlnirile oficiale cu demnitarii statului sârb, Președintele României și-a dorit să vă întâlnească personal pentru a cunoaște direct de la dumneavoastră care sunt problemele cu care se confruntă românii din Serbia, pentru a căuta și identifica soluții.

Pentru Președintele României, toți cei care își asumă spiritualitatea românească și legăturile culturale și de limbă cu România, indiferent de regiunea din Serbia în care locuiesc sau de denumirea sub care sunt cunoscuți, aparțin minorității române. Comunitatea dumneavoastră trebuie să se bucure de toate drepturile fundamentale prevăzute în documentele internaționale, iar accesul la educație, serviciu religios sau presa în limba maternă, sunt lucruri la care dumneavoastră trebuie să aveți acces.

Un alt aspect căruia Președintele României îi acordă o importanță deosebită este reprezentat de identificarea unor soluții constructive pentru facilitarea accesului elevilor români din nord-estul Serbiei la cursurile de limba română.

Domnul Klaus Iohannis, președintele României

Totodată, la nivelul Administrației Prezidențiale există un real interes în ceea ce privește identificarea și rezolvarea problemelor legate de garantarea și respectarea tuturor drepturilor românilor aflați în afara granițelor țării. În acest sens, dorim să vă comunicăm faptul că la sfârșitul lunii iunie, la inițiativa Administrației Prezidențiale, a avut loc, la Palatul Cotroceni, o întâlnire cu reprezentanții Guvernului României și ai tuturor instituțiilor publice ale statului român a căror activitate vizează relația cu românii de peste hotare.

Cu ocazia acestei reuniuni, au fost puse în discuție mai multe teme importante, care privesc atât pe românii ce trăiesc și lucrează în afara granițelor, și mai ales pe cei din comunitățile istorice.

În încheiere, dorim să vă mulțumim pentru susținere, dar și pentru participarea dumneavoastră la întâlnirea Președintelui României cu reprezentanții comunității de români din Serbia.

Nu în ultimul rând, vă asigurăm de faptul că interesul Președintelui României este și va fi întotdeauna ca românii să fie tratați în calitatea lor de cetățeni europeni oriunde în cadrul Uniunii Europene, imaginea acestora și a țării să fie una corectă, iar acțiunile Președintelui României se înscriu în această direcție.

Cu mulțumiri,

*Consilier de Stat
Gabriel-Cristian Piscociu*

Oameni noi la timpuri noi

Dan Stoenescu, ministrul delegat pentru Relațiile cu Românii de peste Hotare

Dan Stoenescu, diplomat jurnalist și eseist, este propunerea lui Dacian Cioloș de ministru delegat pentru Relațiile cu Românii de peste Hotare.

A predat cursuri la Universitatea din București și Institutul Diplomatic Român. A scris mai multe cărți, eseuri și articole despre Lumea Arabă și Orientul Mijlociu. Interesele sale academice includ naționalismul arab, identitatea islamică, Hamas, Hezbollah și Frăția Musulmană. Pe parcursul carierei sale a militat pentru drepturile românilor din diaspora și păstrarea limbii, culturii și identității românești în afara granițelor.

Dan Stoenescu vorbește fluent spaniolă, franceză, italiană, engleză, română, portugheză și limba arabă nivel intermediar.

A absolvit în 2003 Austin College din Texas, Statele Unite ale Americii, cu o diplomă de licență în Studii Internaționale iar în 2005 a obținut o diplomă de master în Globalizare și Dezvoltare de la Universitatea Warwick, Marea Britanie. Dan Stoenescu a absolvit cursuri post-universitare cu specializarea Migrație Forțată și Studii asupra Refugiaților la Universitatea Americană din Cairo (2006) și are un doctorat în științe politice acordat de Universitatea din București (2009), tema dizertației fiind „Naționalismul arab modern și identitate islamică după 1987”. De asemenea a urmat cursuri la European Security and Defence College la Bruxelles, Netherlands Institute of International Relations Clingendael la Haga, Institutul Matías Romero la Ciudad de Mexico și Institutul Saifi[11] pentru limba arabă în Beirut.

A lucrat în calitate de diplomat la Madrid și Beirut și a fost președinte al EUNIC (European Union National Institutes for Culture) în Liban pentru două mandate consecutive ca reprezentant al Institutului

Cultural Român. Înainte de a intra în diplomatie a lucrat în Egipt la Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR) și la Organizația Internațională pentru Migrație (IOM) în Cairo. Stoenescu a lucrat de asemenea pentru prestigioase publicații și ziare din România, Statele Unite, Marea Britanie, Egipt, Liban și Republica Moldova. A fost voluntar și coordonator de proiecte pentru organizații non-guvernamentale precum African Hope în Egipt, în Statele Unite a lucrat la Centrul pentru Supraviețuitorii Torturii iar în America Centrală a colaborat cu organizația Siglo XXIII din El Salvador. În anul 2000 s-a numărat printre fondatorii Ligii Tinerilor Români de Pretutindeni și apoi a înființat Centrul pentru Educație Democratică. Printre bursele, premiile și distincțiile academice obținute se numără bursa Rotary Ambassadorial Scholarship, bursa Ford Foundation, nominalizarea printre primii cei mai buni zece studenți din California în First Phi Theta Kappa All-California Academic Team, premiul Samuel Roberson acordat de Presbyterian Church USA. A primit distincții din partea guvernatorului statului California, Gray Davis, congresswoman Wilma Chan și senatorului Don Perata. ◀

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE

Ministru delegat pentru relațiile cu românii de pretutindeni

Stimate domnule președinte,

Îmi face o deosebită plăcere ca la începutul mandatului meu să vă adresez felicitări pentru activitățile pe care le desfășurați în vederea păstrării și promovării identității românești.

Pentru mine este o mare bucurie să constat că membrii comunităților românești sunt activi și se organizează în asociații care să le reprezinte interesele. Un mediu asociativ bine structurat sporește eficiența demersurilor realizate în favoarea membrilor comunității. Personal, încurajez formele asociative cu rol în păstrarea valorilor naționale și voi sprijini intensificarea cooperării între organizațiile românești.

Comunicarea reprezintă un element foarte important în luarea deciziilor și poate contribui esențial la realizarea unor proiecte de impact pentru comunitățile românești de pretutindeni. În acest context, vă invit să comunicați permanent, inclusiv pe pagina mea de facebook, în legătură cu temele importante pentru comunitate și preocupările membrilor acestora. Astfel, împreună, vom reuși să identificăm cele mai bune soluții, care să răspundă nevoilor Dumneavoastră.

Totodată, îmi exprim încrederea că în perioada mandatului meu vom colabora pentru promovarea culturii și tradițiilor românești, iar legătura cu România va deveni și mai puternică. Sper să reușim împreună să întărim această legătură cu locurile care ne sunt aproape de suflet nouă, tuturor.

Cu stimă,
Dan Stoenescu
ministru delegat

Domnului Dorinel Stan
Președinte
Românii Independenți din Serbia
Serbia

Cetățenia română o realitate

In perioada 19-23 noiembrie ac., o delegație a Comisiei pentru comunitățile de români din afara granițelor României efectuează o vizită de lucru în Serbia. Delegația este formată din următorii deputați: Mihai Deaconul, secretar al Comisiei și conducător al delegației, Sorin Tejeu, secretar și Eugen Tomac, membru. Membrii delegației au avut întreveneri cu reprezentanți ai Comisei pentru politica externă din Adunarea Serbiei, Ministerului Educației, Științei și Dezvoltării Științifice, cu autoritățile locale din Vârșeț, cu liderii românilor din Voivodina, urmând să aibă discuții și cu liderii comunității române din Serbia de Est.

La Consulatul General al României la Vârșeț, în prezența reprezentanților corpului diplomatic din Belgrad, respectiv Vârșeț, vineri 20 noiembrie ac., timp de două ore membrii delegației s-au întâlnit cu reprezentanții mediului asociativ românesc din Serbia, instituțional, reprezentanți ai Biserici, formațiunilor politice românești, mass media, cadre didactice etc.

La această întâlnire organizația de interes obștesc „Români Independenți din Serbia” (RIS) a fost reprezentată de Dr. Dorinel Stan, președinte, Cristian Cacovan, vicepreședinte și Călin Iorga, secretar. Din cei circa 40 de români prezenți la întâlnire, 1/3 au fost membrii, partenerii de coaliție a celor

care guvernează CNMNRS și suporterii acestora, ceea ce reprezintă o premieră absolută și inedită în istoria întrevenerilor la acest nivel. Galeria CNMNRS avea sarcina să laude și preamărească instituția creată de statul sârb, respectiv cultul personal al lui Daniel Petrovici, președintele CNMNRS, care se află la al patrulea mandat consecutiv.

Reprezentanții RIS-ului au potențat importanța obținerii cetățeniei române pentru toți etnicii români din Serbia care își asumă liber identitatea românească și simplificarea metodologiei. Începerea depunerii actelor pentru dobândirea cetățeniei române trebuie să fie o prioritate pentru toți cei care se ocupă de românii din afara granițelor. A fost ridicată și problema echidistanței, dezinteresul și indiferența în ceea ce privește dialogul corpului diplomatic românesc cu societatea civică româneasă din Serbia.

Membrii delegației parlamentare au dat asigurări că într-un interval relativ scurt de timp, va începe procedura de depunere a dosarelor pentru dobândirea cetățeniei române, iar misiunile diplomatice vor primi instrucțiunile necesare pentru acest demers.

Vorbitorii au mai accentuat continuarea dialogului între cele două Comisii mixte, sprijinirea societății civice, transparența proiectelor finanțate de DPPRRP și altele.

Avem toată convingerea că instituțiile abilitate privind românii de pretutindeni, vor ține cont de activitatea și potențialul societății civice și nu al mediocrităților sprijinite de perdeaua de fum.

Românii Independenți din Serbia sunt o realitate vie. RIS-ul e istorie!

Români pentru români

Marcovăț

Iliana Serman, președinta organizației locale RIS

Românii Independenți din Serbia în acțiune

Recent la Mărcovăț, așezare marcantă pe harta spirituală a românilor din Serbia, localitatea cu cel mai mare număr de intelectuali raportat la numărul populației în perioada interbelică și după cel de al doilea război mondial, românii au reînceput procesul de consolidare și reorganizare privind păstrarea și afirmarea identității etnice, culturale, lingvistice și religioase.

În acest context, la inițiativa unui grup de mărcovicieni entuziaști, o delegație a organizației de interes obștesc Românii Independenți din Serbia (RIS) a făcut o vizită de documentare la Mărcovăț, prilej cu care s-a prezentat Platforma de Program și Strategia asociației Prin cultură la identitate și spiritualitate, de altfel, singura existentă și identificată și în spațiul virtual când este vorba de mediul asociativ și instituțional românesc din Serbia.

În urma discuțiilor cu cetățenii, s-a lămurit situația controversată în cadrul societății civice românești, încercările deplorabile, fără suport făcute de asociațiile nou înființate de a manipula instituțiile abilitate privind românii de pretutindeni pentru obținerea fondurilor, de tipul Nădejdea sau tentativa eșuată a relansării CRS-ului, care a dezamăgit și spulberat toate așteptările. Pe de altă parte, CNMNRS cu fonduri considerabile nu face nimic și nemulțumește în continuare etnicii români,

deoarece activitatea acestui organism suprem se rezumă la împărțirea mijloacelor financiare, precum conservele, celor care aparțin, sprijină și sunt subordonați grupației. În această ordine de idei, președintele CNMNRS Daniel Petrovici (cel care este la al patrulea mandat consecutiv), a dat stratul promovării valahilor și în Voivodina ca entitatea aparte și distinctă de filonul românesc. Apa trece, pietrele rămân...

Delegația RIS-ului a prezentat și distribuit gratuit publicația centrală a organizației care se autofinanțează, revista de actualitate, cultură și istorie Glasul Cerbiciei (cele 13 numere tipărite până în prezent și o ediție specială), cât și Editura Românilor Independenți din Serbia.

În urma alegerilor locale, în fruntea organizației Românii Independenți din Serbia – Mărcovăț se află Iliana Serman – președinte, Sebastian Victoran – vicepreședinte, iar Daniel Nicolaevici -secretar.

Românii Independenți din Serbia (RIS) își asumă angajamentul concret privind protejarea tuturor românilor din Serbia, a destinului comunitar și reprezintă la ora actuală un factor important de stabilitate și prosperitate a românilor din Serbia. Un lucru este cert. Tot mai mulți români se identifică și percep fenomenul aici și dincolo de graniță, iar organizația Românii Independenți din Serbia e istorie vie. ◀

Congrese, simpozioane internaționale

*Dascălii din România,
Ucraina, Moldova și Serbia la
Școala Internațională de
Vară de la Chișinău (R.
Moldova)*

Cadrele didactice din România, Moldova, Serbia și Ucraina și-au dat întâlnire la Eforie Sud

În perioada 26-29 iulie a.c. la Eforie Sud și Tuzla s-a organizat Școala Internațională de Vară a Asociației Generale a Învățătorilor din România și din jurul României. Evenimentul face parte din manifestările celui de-al XXXVII-lea Congres AGIRo.

La eveniment au participat 150 de cadre didactice din toate județele României și 100 de cadre didactice din Ucraina (regiunea Cernăuți, Odessa, Transcarpatia), Republica Moldova, Serbia (Voivodina și Serbia de Răsărit).

Asociația obștească „Românii Independenți din Serbia” (RIS) a fost reprezentată de Milan Micșa, vicepreședintele RIS, care a prezentat editura asociației și publicația centrală „Glasul Cerbiciei”. La eveniment a fost prezent și Tihan Matasarevici, președintele Asociației pentru Tradiția și Cultura Rumânilor „Dunarea” din Cladovo, precum și un grup de cadre didactice din Timoc și Voivodina.

Activitățile Școlii de vară cuprindeau: cursul de formare continuă – Rolul organizatorilor grafici în procesul de predare-învățare-evaluare, atelierul didactic „Profilul de competențe al profesorului pentru învățământul primar”, prelegerea „Limba română în contextul dialogului intercultural pedagogic fără frontieră”, cursuri de perfecționare a limbii române pentru profesorii de etnie română din Serbia și Ucraina, cursul „Cum îmi simplific munca de comunicare în clasă, fără a fi expert în noile tehnologii”, curs „pași către un alt ciclu de învățare” și altele.

De la primul congres din 1898 de la Ploiești până la recente Congrese Naționale de la Arad, București, Constanța, Slobozia, Suceava și Cernăuți, congresele AGIRo au intrat deja în tradiția

învățământului românesc.

La Congresul Național AGIRo de la Cluj, care s-a desfășurat în perioada 18-22 august 2015, prin intermediul asociației „Românii Independenți din Serbia” au participat un număr considerabil de cadre didactice.

Biroul RIS

La Chișinău (R. Moldova) este organizată de Asociația Generală a Învățătorilor din România – filiala Moldova, Școala Internațională de Vară sub genericul „Limba Română în contextul dialogului intercultural pedagogic fără frontieră”, patronată de Academia de Științe a Moldovei.

Peste 200 de cadre didactice din Moldova, România, Serbia și Ucraina participă la eveniment. Din Serbia, zona Voivodina este prezent Milan Micșa, vicepreședintele Asociației de interes obștesc „Românii Independenți din Serbia” (RIS) și Tihan Matasarevici, președintele Asociației pentru Tradiția și Cultura Rumânilor „Dunarea”. În cadrul evenimentului, participanții au căutat și discutat strategii de dezvoltare a vorbitorului cult de limba română.

Școala de Vară s-a desfășurat în perioada 24-26 iulie în incinta Academiei de Științe a Moldovei. Proiectul este sprijinit de DPRRP. Președinta AGIRoM, Dr Mariana Marin a prezentat obiectivul Școlii de Vară, care îl constituie cultivarea spiritului de solidaritate a cadrelor didactice române de pretutindeni pentru ridicarea prestigiului limbii române în toate comunitățile. Partea a II-a a evenimentului se desfășoară la Eforie Sud.

Congrese, simpozioane și vizite

Aspect de la Simpozionul transfrontalier „Avram Iancu – Spirit European”

Simpozionul transfrontalier „Avram Iancu – Spirit European”

Sâmbătă, 11 iulie a.c., în incinta Cercului Militar Timiș, Consiliul Județean Timiș, Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu” – filiala Timișoara și Cenaclul Literar „Liviu Rebreanu” au organizat simpozionul transfrontalier „Avram Iancu” – Spirit European.

La simpozion, pe lângă numeroși invitați și oaspeți, a participat și Dr. Dorinel Stan, președintele „Românilor Independenți din Serbia”, Răzvan Hrenovschi, C. J. Timiș, Prof. Univ. dr. Radu Paiușan, Ing. Ioan Ciama, președintele SCP „Avram Iancu”, filiala Timișoara, prof. Dr. Daniela Văleanu, Prof. Univ. Dr. Cornel Jiva și alții. După cuvântul de salut al moderatorului Ioan Ciama, președintele SCP „Avram Iancu”, au urmat comunicările în plen;

Prof. Dr. Dorinel Stan – Societatea Cultural-Instructivă „Avram Iancu” din Srediștea Mică (Serbia), Col. I. C. Petrișan – Avram Iancu, conducător militar de excepție, Prof. Univ. Dr. Radu Paiușan – Avram Iancu, spirit european, Ing. Dorel Buda – Copilăria și adolescența lui Avrămuță Iancu, Ing. Ioan Ciama – Avram Iancu, simbolul demnității naționale la români, Prof. Dr. Daniela Văleanu – Avram Iancu în tradiția poporului român și Prof. Univ. Dr. Cornel Jiva – Prefectura din Munții Apuseni în timpul Revoluției pașoptiste.

În partea finală a simpozionului, actorul timișorean Eugen Motățeanu a susținut un recital de poezii patriotice, iar momentele folclorice au fost susținute de membrii Cenaclului Literar „Liviu Rebreanu” al C.M.Timiș.

Cu acest prilej, reprezentantul RIS-ului, Dorinel Stan a stabilit parteneriate și proiecte comune cu reprezentanții S.C.P. „Avram Iancu” – filiala Timișoara și mediul asociativ din Banat. ◀

Cristian Cacovan

Delegațiile RIS-ului și AGIRo au colindat la Vârșeț și Coștei

Vineri, 18 decembrie 2015, o delegație a Asociației Generale a Învățătorilor din România și jurul României, în frunte cu președintele AGIRo, Viorel Dolha și Tatiana Ifiu au vizitat Vârșețul și Coșteiul.

La sediul central din Vârșeț al organizației „Românii Independenți din Serbia” (RIS), oaspeții au fost primiți de președintele RIS, Dr Dorinel Stan, vicepreședinții: Milan Micșa și Cristian Cacovan și secretarul Călin Iorga. Discuțiile au fost axate pe actualitatea românească din Serbia, noua asociație a Cadrelor Didactice de Etnie Română din Serbia care este în proces de constituire, adoptarea planului de activitate și modul de funcționare și organizare, deoarece cuprinde atât cadre didactice din Valea Timocului (Serbia de Est), cât și din Voivodina.

În această ordine de idei s-a propus structura organizației, formele concrete de colaborare între cele două organizații privind pătrarea și afirmarea identității și spiritualității, respectiv deschiderea claselor în limba română în Serbia de Răsărit și păstrarea procesului educativ-instructiv în prima limbă în Voivodina. Oaspeților s-a prezentat Editura „Românilor Independenți din Serbia” și publicația centrală a RIS-ului „Glasul Cerbiciei”.

La Școala Generală „Coriolan Doban” din Coștei, cele două delegații au colindat cursul inferior, adică elevii claselor I-IV primare, unde micuții școlari s-au prezentat cu poezii, cântece și colinde de Crăciun, fiind instruiți de învățătoarele Persa Vasiljev și Zoe Jurca. În viitorul apropiat, reprezentanții RIS-ului și AGIRo vor vizita Serbia de Răsărit și vor acționa pragmatic în vederea păstrării identității etnice, lingvistice, culturale și religioase. ◀

Congrese, simpozioane internaționale

Simpozionul Internațional "Repere ale educației în contextul diversității culturale"

Scrie:

Prof. Natalia Stan

Reprezentanții Asociației Civice "Români Independenți din Serbia", președintele dr. Dorinel Stan și vicepreședintele RIS, Milan Micșa au participat la Simpozionul Internațional "Repere ale educației în contextul diversității culturale", organizat la Arad. La simpozion, pe lângă participanții din Serbia, au fost prezenți profesorii din România, Ungaria, Germania (Călin Drăgoi) și Ucraina (Galina Pelin), Viorel Dolha, președintele AGIRo, numeroși invitați și oaspeți.

Evenimentul a fost organizat de Școala Gimnazială "Aurel Vlaicu" din Arad, în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Arad, Casa Corpului Didactic și Primăria Arad.

Vineri, 27 martie a.c. în incinta Școlii Gimnaziale "Aurel Vlaicu" s-a desfășurat activitatea în plen. Anume, secțiunea I – "Competența de lectură, principiu al învățării pe tot parcursul vieții"; secțiunea II – "Valențe formative ale activităților extracurriculare – incubator de bune practici" și secțiunea III – "Elemente de self-management și managementul clasei, ca organizație – lucrări teoretice, cercetări, lucrări cu caracter practic-aplicativ".

Moderatorii activităților au fost: Prof. Avramescu Camelia Metodist (C.C.d: "Alexandru Gavra"), Diana

Costea (Școala Gimnazială "Aurel Vlaicu" din Arad), prof. Mariana Tocaciu (inspector școlar I.S.J. Arad) și prof. Bianca Ilirina (Școala Gimnazială "Aurel Vlaicu" din Arad). traducători au fost: Prof. Ladislau Szabo pentru limba maghiară și prof. Andreea Stretcu – limba engleză.

Cu acest prilej a fost prezentată revista de atitudini, cultură și istorie a românilor din Serbia "Glasul Cerbiciei".

Simpozionul Internațional "Repere ale educației în contextul diversității culturale" a reprezentat un bun demers de cooperare, o provocare pentru îmbunătățirea ethosului școlar și crearea cadrului necesar, împărtășirii experiențelor de succes pentru persoanele și instituțiile implicate în formarea tinerilor cu scopul promovării sistemului de valori ale educației din contextul diversității culturale.

Sâmbătă, 28 martie a.c., oaspeții din Serbia și Ucraina au vizitat Muzeul Preparandiei Arădene, care a fost înființat la inițiativa președintelui AGIRo, Viorel Dolha. Pe parcursul zilei au fost vizitate obiectivele culturale, istorice și turistice ale orașului Arad.

Asociația de interes obștesc "Români Independenți din Serbia" urmează să organizeze în parteneriat cu AGIRo manifestări și activități educativ-culturale care includ elevi, studenți, cadre didactice, oameni de cultură și pedagogi din România și Serbia. ◀

Actualități

Noi administratori la site-ul RIS

Asociația de interes obștească "Românii Independenți din Serbia" este la ora actuală una din puținele organizații românești din Serbia cu infrastructură, organizații locale RIS în aproape toate așezările cu populație românească din Serbia, site propriu și publicație centrală „Glasul Cerbiciei”.

Singura asociație care are un Program de Activitate pe termen scurt-mediu și lung, precum și Strategia „Prin cultură la identitate și spiritualitate”, care este publică și se poate identifica și în spațiul virtual.

www.ris.org.rs

Site-ul RIS-ului, apreciat aici și dincolo de graniță, are drept obiectiv Românii din Serbia, prezentarea obiectivă a tot ceea ce ține de etnici români din Serbia, iar

profesionalizarea și noua realizare a lui vine în folosul beneficiarilor. În acest context, pentru a îmbunătăți realizarea, întreținerea și optimizarea site-ului „Românii Independenți din Serbia”, de administrarea lui se vor ocupa tinerii Cristian Cacovan, Muncian Nicolaie și Ogrin Marinell.

Astfel, Românii Independenți din Serbia (RIS) sunt mai aproape de toți românii din Serbia, de adevăr și de prezentarea obiectivă a realității și complexității românești, atât de specifice și unice în Universul Românesc. ◀

DECENEI

www.decenei.com

Site-ul "Decenei" – o platformă a identității naționale

Recent, în peisajul informativ românesc din Serbia a apărut un nou site care se adresează atât românilor din Serbia, cât și românilor de pretutindeni

Site-ul "Decenei" are la bază informarea corectă, în primul rând, despre românii din Serbia, indiferent de poziția geografică, ce fel de denumire poartă sau din ce opție politică și confesională fac parte, despre istoria, cultura și viața lor de zi cu zi, încercând să promoveze și să dezvolte conștiința națională pe întreg teritoriul Serbiei, iar pe de altă parte, dorește să-i informeze despre România – Țara mamă, să informeze românii din România și din toate colțurile lumii despre conaționali lor din Serbia, să prezinte știri din regiune și nu în ultimul rând informații de pe mapamond care direct sau indirect influențează și soarta românilor în genere.

Conceptul site-ului pornește de la culegerea tematică și succintă a textelor, adică prezentarea realităților românești, a tezaurului autentic și viu, prezentarea actualităților recente, știrilor și materialelor despre românii din Serbia, România și de pretutindeni.

Redacția site-ului "Decenei" încearcă, așa cum procedează mulți iubitori de neam, să trezească iubirea de această seminție măreață, să promoveze valorile umane așa cum au făcut-o și primii învățători și preoți ai strămoșilor nostri (decenei) reușind să reziste în acest spațiu sute și mii de ani, în ciuda tuturor vicisitudinilor istoriei. Site-ul "Decenei", pe lângă un design atractiv, are și un conținut pe măsură și reprezintă o platformă a identității, spiritualității și apartenenței naționale.

Asociația "Românii Independenți din Serbia" și redacția revistei "Glasul Cerbiciei" le dorește succes în continuare! ◀

Obiceiuri de înmormântare la românii din Timoc

Nicolae Iorga spunea că „atât în Serbia, cât și în Bulgaria sunt sute de mii de români care trăiesc dincolo de apă tocmai cum trăiesc oltenii și țăranii munteni pe malul cel stâng”; ca urmare, înmormântările românești timocene se aseamănă cu obiceiurile funebre din aproape tot estul Europei.

După ce l-a însoțit în întreaga sa existență pământească, superstiția își are locul ei bine fixat odată cu trecerea românului în lumea de dincolo. Întregul ritual funebru se bucură de o atenție deosebită atât din partea rudelor celui decedat, cât și din partea întregii comunități. Se tocmesc chiar bocitoare, plătite cu bani frumoși, care, timp de 24 de ore (chiar și mai mult), plâng la căpătâiul răposatului, pe care îl însoțesc până la groapă. Femeile sunt acompaniate de familia celui mort, care transformă momentul într-un act de multe ori teatral.

Românii din regiunea Timocului (teritoriul din dreapta Dunării din nord-estul Serbiei și nord-vestul

Bulgariei, care cuprinde din Serbia ținutul de la Muntele Rătan la Dunăre, de la valea Moravei la valea Timocului, iar din Bulgaria zona Vidinului până la Lom) au grijă ca nimeni să nu moară fără lumânare. Există credința potrivit căreia cel care pleacă în lumea de dincolo fără lumină va fi despărțit de ceilalți oameni.

Cât privește obiceiul scăldatului, acesta intervine imediat ce se constată că bolnavul e gata să moară. Muribundul nu este îmbăiat acasă, ci la câmp, iar la final primește în sân un bănuț. Corpul neînsuflăit este așezat în casă, jos, deasupra unui preș. Hainele pe care le-a purtat răposatul sunt ținute sub streșină, timp de o săptămână, după care sunt spălate și date de pomană săracilor. În semn de doliu, bărbații din casă nu mai pun pe cap căciulile timp de 40 de zile, nu se tund, nu se rad; femeile își dau jos șapta (tichiuță purtată de partea feminină sub basma), iar fetele își despletesc părul.

Pregătiri

Când cineva moare, întreaga comunitate prinde de veste. La casa celui decedat se adună mai întâi

rucele, apoi cunoscuții. Oamenii aduc cu ei flori, lumânări (una pentru cel mort, în casa cărora intră, și câte una pentru fiecare dintre cei morți ai lor), colac (prescure). Asemenea unei gazde care trebuie să aibă grijă de musafiri, familiile celor decedați cheamă o femeie care servește, gătește și primește, spre exemplu, darurile aduse de invitați. Acestea din urmă sunt așezate în sicriu, iar cele care sunt destinate rudelor celui mort, după înmormântare, se împart copiilor. Lumânările revin bărbaților și femeilor.

De regulă, vecinii fac coșciugul și sapă groapa. În schimbul muncii, oamenii nu cer bani. Sicriul, ca și crucea, se lucrează în lemn. Înainte să fie săpată groapa, locul se stropește cu vin, după ce se face mai întâi un cerc și o cruce. Se face o lumânare de ceară lungă, pe măsura mortului, care se taie în bucăți și se pune câte o bucată din ea, aprinsă, în cele patru colțuri ale sicriului. Din ce rămâne se face o cruce care se așază pe pieptul corpului celui neînsuflețit.

Finalul înmormântării. Bocetele

Bocetele se țin lanț și cresc în intensitate și dramatism, de îndată ce mortul este scos din casă. În drum spre cimitir, convoiul funebru oprește în locurile în care răposatul a trecut. Când moare un tânăr, fie el băiat sau fată, înainte de a duce mortul la groapă, se scoate din rădăcini un prunișor, de ramurile căreia sunt agățate panglici de diferite culori, ștergere de mici dimensiuni sau fire de lână colorate. Pomul este purtat de un tânăr călare sau pedestru, urmat de un altul care duce în mână un steag. La finalul înmormântării, prosoapele din prunișor se împart, iar pomul cu firele de lână colorată este plantat deasupra capului mortului.

La cimitir, preotul citește prohodul, în suspinele și bocetele celor prezenți, care aprind lumânări. De asemenea, tot aici, se aprinde și lumânarea pe care mortul a ținut-o în mână înainte de a-și da sufletul. Dacă mai sus aminteam că muribundul primește în sân un ban, și de această dată, înainte ca sicriul să

fie coborât în pământ, capul familiei aruncă în groapă o monedă. Există credința conform căreia banii vor folosi pe lumea cealaltă la plata vâmlor. Până să ajungă acolo, mortul este așezat cu capul spre apus și cu picioarele spre răsărit, iar după ce sicriul este acoperit cu țărână, mormântul este tămâiat. Cana în care a fost adus jăratecul se sparge. Cei care se ocupă de această treabă, groparii, se spală pe mâini, iar la final beau un pahar de rachiu, să fie de sufletul mortului. Înainte să plece, aruncă câte o piatră mică, peste cap, în direcția gropii. Un copil nebotezat sau un om care și-a luat singur zilele nu este înmormântat în cimitir.

Bucuria celor vii. Mâncarea

Ca și cum nici n-ar fi existat, la întoarcere, oamenii care au participat la înmormântare se întorc la casa răposatului, pe care îl pomenesc, amintindu-și tot felul de întâmplări din timpul vieții acestuia. Cei mai mulți rămân și la cină.

Tot acum, cei vii se așază la masă, beau și mănâncă de sufletul mortului. Mâncarea, în funcție de perioadă, poate fi de dulce sau de post. Felurile de mâncare se servesc pe jos – deasupra unei pânze, pe care se presară dinainte flori – din castroane, de care se lipește câte o lumânărică. Se mai pun prescuri, porumb fiert și diverse legume. În capul mesei se pune un colac mare, în care se înfig trei lumânări mari. În jurul pâinii dospite se așază, în cerc, nouă colăcei.

Servirea mesei urmează cu strictete regulele unui adevărat ritual. Astfel, numai după ce bucătăreasa ia o bucată de pâine și o înmoaie în toate castroanele pe rând, comensii pot mânca și bea, spunând mereu: „Dumnezeu să-l ierte!”

Prima pomană se face la împlinirea unei săptămâni din ziua morții, la 40 de zile, la șase luni și la împlinirea unui an. În ziua pomenii, până seara, cei vii nu trebuie să se certe.

Legat tot de pregătirea hranei, trebuie amintit că se acordă o atenție deosebită felurilor de pâine care

se dau spre hrană comunității care vine la praznicul celui plecat din lumea aceasta. Turtele, sau prescurile-lipii, se pun pe masă în ziua înmormântării, la cină și la prima pomană. La 7 zile se mănâncă colac. Împletitura din aluat are în mijloc o cruce, pe ale cărei patru margini se pun câte patru colaci mici.

Un alt sortiment ar fi colacul, care este de mai mici dimensiuni, în mijloc i se înfige un băț, și poate fi găsit la toate pomenile.

În fine, colăceii sunt dați de sufletul mortului la pomenile de 40 zile, de șase luni și de un an și sunt așezați pe toată suprafața mesei.

„Tot timpul se vorbea de morți ca și cum erau acolo”

Tânărul regizor, scenarist și fotograf Marius Olteanu a fost în Timoc, cu scopul de a aduna informații, imagini, fotografii pentru un documentarul care va apărea în toamnă. „Oamenii din Timoc

au un cult al morților foarte bine dezvoltat. Cimitirele de acolo sunt pline de oameni. Îndrăznesc să fac o comparație mai puțin fericită – cum sunt molurile în București, așa sunt cimitirele acolo – pline, pline de oameni. Oamenii de acolo, cei de deasupra, simt foarte mult. Se plânge foarte mult, se bocește mult. Am participat chiar la o horă pentru morți; cred că erau în jur de 1.000 de oameni, mulți spectatori, de toate vârstele. Aveau în mâini daruri pentru cei trecuți dincolo, fotografii cu chipurile lor, afișe – unele dintre ele lipite pe stâlpi. Un obicei pe care mi-l amintesc foarte bine este cel al focurelelor, care avea loc în noaptea de dinaintea Joii Mari, prilej cu care se aprindeau focuri pe morminte pentru a lumina calea celor morți. Ceea ce mi s-a părut interesant a fost că tot timpul se vorbea de morți ca și cum erau acolo”, a remarcat regizorul. ◀

Un proiect ambițios, rodul muncii unor tineri ambițioși

Cele mai multe informații prezentate în documentarul de față au fost extrase din colecția Populații istorice românești, vol. al II-lea – Românii din Timoc, apărut în cadrul proiectului care dă și numele colecției amintite mai sus. Aspect demn de remarcat, proiectul a fost dezvoltat de Muzeul Țăranului Român și fundația „Al. Tzigara – Samurcaș”, din București, și Universitatea de Vest (prin masteranzii de la cursul de Comunități românești din afara granițelor de pe lângă Catedra de Literatură Română și Comparată de la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie). Așadar, cercetarea efectivă în teren a fost desfășurată de o echipă tânără și inimoasă, coordonată de prof. dr. Otilia Hadeșan.

„În primul rând, proiectul este interesant prin faptul că a reușit să seducă niște tineri masteranzi, iar meritul îi revine în totalitate doamnei profesoare Otilia Hadeșan. Nu e ușor să faci o asemenea muncă, să funcționezi în echipă.

În spatele acestui proiect este și foarte mult noroc, dar și un efort fantastic de a rămâne obiectivi, de a avea privirea aceea, și apropiată și îndepărtată, de care are nevoie un cercetător. Nu este vorba nici de pasiuni politice, despre nostalgii, ci doar despre realitate. Realitatea comunităților de români care trăiesc în apropierea granițelor noastre”, a spus Corina Vlad, cercetător, unul dintre membrii echipei de cercetare. Noutatea pe care o aduce proiectul este legată de modul de abordare, și nu atât de tematica folosită, având în vedere perspectiva unei Români a secolului XXI.

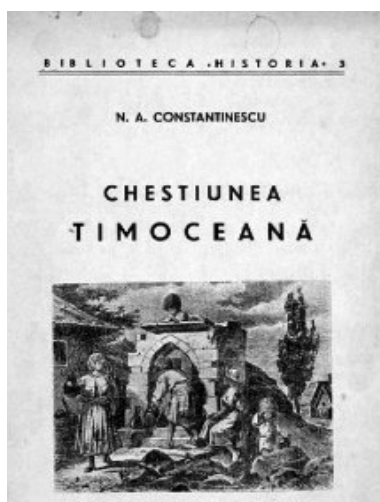
Românii din Dacia Ripensis

Scrie:

Dragoș Moraru

Când întâlnește Carpații, Dunărea este, după aprecierea lui George Vâlsan, „o simplă vale de eroziune, îngustă (...). Carpații nu se opresc la Dunăre, ci la Timoc”. Și totuși, românii, deși sunt așezați dintotdeauna pe ambele maluri ale fluviului, s-au lăsat orbiți de ideea „hotarelor naturale”, susținând și în 1919, la Conferința de Pace de la Paris, ideea așezării graniței pe Dunăre, care, după cum observa N. A. Constantinescu (apropiat colaborator al lui Iorga), e astfel „singurul dintre marile fluvii ale lumii care a primit rolul de hotar politic”.

Una dintre observațiile fundamentale ale volumului din 1941 al lui N. A. Constantinescu „Chestiunea timoceană” (retipărită în 2000 de Ed. Litera Internațional, București, 88 pagini) este aceea că nimic „nu e mai păgubitor interesului politic ori național decât ideile greșite care de decenii și secole stăpânesc cugetarea și fapta noastră, necontrolate de știință, neverificate de experiență”. Acestea sunt, de fapt, „miturile” istoriei naționale de care ar trebui să scăpăm.

Între Morava și Timoc slavii sunt imigranți. Regiunea a constituit multă vreme o stăvilă în calea slavilor. Sectorul românesc s-a întins multă vreme până dincolo de Niș, făcând legătură cu blocul albanez, cu pastorii vlahi din Balcani și cu aromânii. Această barieră a fost spartă, treptat, dar românii („vlahii”) din Timoc

rezistă încă. De altfel, statul sârbesc medieval nu a înglobat niciodată această regiune, aflată sub stăpânire bizantină, încorporată de imperiul românesc al Asaneștilor, apoi independentă în perioada 1280-1397, sub numele de Țaratul de Vidin, și condusă de „țari” vlaho-bulgari, încuscriți cu voievozii munteni. Între 1368-1369, întreaga regiune a fost alipită de Vlaicu-Vodă Țării Românești, pentru a o feri de invazia maghiară

Înfrângerea de la Nicopole

(scurta perioadă de unire e comparată de istoricul nostru cu izbânda lui Mihai Viteazul în ceea ce am putea numi „chestiunea ardelenască”, în 1599-1600), apoi oferită din nou țarului româno-bulgar Sracimir, căsătorit cu vara domnitorului Vlaicu.

În 1397, după înfrângerea de la Nicopole, Baiazid transforma regiunea timoceană în sangeacatul (apoi pašalacul) de Vidin, care mai cunoaște o scurtă perioadă de independență (1792-1806) abia în timpul revoltei lui Pasvanoglu. Domnii Țării Românești continuă să întrețină relații cu românii din Timoc, construind mănăstiri (regiunea se află sub ascultarea episcopului de Râmnic), luptând cu turcii și intrând în balade bulgărești și sârbești descoperite în sute de variante.

Carageorge și Miloș Obrenovici, creatorii statului modern sârb (mai întâi în limitele Pașalacului de Belgrad) se lupta să acapereze regiunea care, spunea cel din urmă, „pentru legăturile noastre cu Rusia ne este tot așa de folositoare ca pâinea vieții”. Pentru că se opuneau revoltei antiotomane a sârbilor, Carageorge rade de pe fața pământului 13 sate românești. La 1833 Obrenovici vine cu armata și forțează Imperiul Otoman să recunoască dominația sârbă în regiune, după cum Rusia și Austria siliseră la același lucru pe turci, pe cale diplomatică, prin Tratatul de la Adrianopol din 1829. Este „cea mai revoltătoare încălcare a dreptului național în Peninsula Balcanică”, scrie N. A. Constantinescu, care încheie volumul cu „Drepturile imprescriptibile ale României la anexarea Daciei Ripensis”. Așa au numit românii regiunea după retragerea aureliană în sudul Dunării. Anexarea nu a mai avut loc. ◀

Istorie

Felix Romuliana... Capitala ezoterică a Imperiului Roman

Felix Romuliana a fost capitală pierdută vreme de secole, pentru că, deși descoperită de neobosiții nemți încă din jurul anului 1800, aproape două secole nu s-a știut ce oraș este și ce nume poartă.

De-abia după ce săpăturile au fost preluate de Dragoslav Srejić, care a decopertat întregul tezaur al sitului, a fost descoperit, în 1984, un epigraful cu numele orașului: Felix Romuliana, orașul de vis clădit de Gaius Valerius Galerius pentru mama sa, Romula, de origine geto-dacă.

O capitală ciudată, totuși. Construită în epoca de decadență a imperiului, după retragerea aureliană, Felix Romuliana a fost, de la bun început, o capitală asediată. Pe de-o parte, erau barbarii care traversau deja Dunărea, ceea ce a făcut ca orașul să fie construit în interiorul unor fortificații mai vechi, dar extrem de puternice. Pe de altă parte, era creștinismul care cuprindea, încetul cu încetul, imperiul și îi zduncina temeliiile păgâne, ceea ce l-a făcut pe Galerius (mare apostat) să concentreze în Felix Romuliana tot tezaurul ezoteric al mitologiei romane.

Ruinele – excelent conservate, poate și pentru că orașul a fost locuit neîntrerupt până în secolul al XI-lea – adăpostesc o colecție impresionantă de mozaicuri, fresce, statui și temple închinat zeităților romane, precum și mai puțin cunoscutelor simboluri ezoterice ale strămoșilor noștri daci. Acest tezaur zduncina serios bagajul de locuri comune care alcătuiesc știința noastră în materie de istorie a Imperiului Roman. Un imperiu reputat, în principiu, pentru civilizația edilitară și juridică, nu pentru spiritualitate. Concentrarea ezoterismului roman în Felix Romuliana, ultim avanpost al paganismului în calea creștinismului în expansiune, ne dovedește

amplarea sacrului în viața cotidiană a romanilor.

Nu întâmplător, în acest oraș aflat la numai 15 kilometri de Zaječar, Galerius a pus să se execute un mozaic al Omphalos-ului. Ca să se știe că acolo este Buricul Pământului.

Dar toate astea au durat puțin. Numai câțiva ani mai târziu, la circa 200 de kilometri sud de Felix Romuliana, în Naissus (Nișul de azi), avea să se nască Marele Constantin, care, după bătălia de la podul Milvius contra lui Maxentiu, avea să dea edictul prin care creștinismul ieșea din ilegalitate. Imperiul se pregătea, deja, să devină istorie. <

Interviu de grup

Viorel Dolha, România

Pelin Galina, Ucraina

Dorinel Stan, Serbia

Căldura sufletului și lumina gândului ale celor ce simt cultura limbii române

Scrie:

Olga Balanici (R. Moldova)

profesor de discipline de specialitate
și informatică

„Deși trăim într-o lume individualistă, grupul este glorificat” – interviu în grup cu profesori ce promovează cultura limbii române pretutindeni, România (Arad), Ucraina (regiunea Odesa), Serbia (Vârșeț).

*Există oameni Tari cum este roua,
ei nu îmbătrânesc, ei nu au grabă,
Ei zilnic adresează pomilor și nouă
Cuvinte sfinte, sincere cuvinte
Și oamenii aceștia-ntotdeauna
Au șapte mari de zei,
șapte mari și sfinte.*

Stimați profesori, fascinația internetului diminuează bucuria unei comunicări „față în față”, dar oferă drept recompensă, un bob de comoditate. Tastăm, slobozim gândurile și, dacă ne auzim, trăim emoția așteptării unui răspuns de la celălalt capăt.

Am onoarea să ofer mediului pedagogic român de pretutindeni un interviu de suflet cu personalități ce trăiesc limba română prin fapte, fiind promotori ai neamului românesc prin acțiuni și diverse activități ce reînvie istoria neamului, mereu în dezvoltare, completând astfel comoara spirituală a omenirii.

Ce V-a motivat să alegeți profesia de dascăl?

Dolha Viorel: La 14 ani doream să fiu arheolog, jurnalist sau pădurar. Conducerea școlii le-a spus colegilor care au zis că vor să dea examen la „pedagogic” cum că elevi de la țară ca noi nu avem șanse la un liceu cu o așa concurență. Am luat-o ca o provocare și abia atunci m-am hotărât că voi alege pedagogicul. Și am intrat pe primul loc. Abia mai târziu am început să nu îi înțeleg pe alții cum pot trăi fără să fie dascăli.

Pelin Galina: Din frageda copilărie am avut un interes deosebit pentru școală. Pe atunci, școala pentru mine, copil de la țară, era o lume plină de viață și mister. Animatorul acelei lumi era dascălul. Când am devenit elevă, m-a frapat felul de a fi al învățătoarei mele și de atunci a încolțit în mine dorința de a deveni dascăl, de a dezvălui și altor copii taina cărții și a cunoașterii.

Dorinel Stan: M-am născut într-o familie de buni români, care mi-au insuflat dragostea față de prima limbă și anume LIMBA ROMÂNĂ. Străbunicul meu preot în asezarea de baștină, „bunicii, părinții, precum și factorul ereditar au contribuit într-o măsură decisivă la modelarea spiritului de conștiință umană și națională. Am fost trimis la școală, pentru a învăța carte, respectiv pentru a deveni preot sau dascăl, după „frumosul nostru obicei de odinioară”. În Serbia, singura facultate cu limba de predare română este cea de Învățători de la Vârșeț, respec-

tiv facultatea de Limba Română din Belgrad (Novi Sad). Astfel, am rămas aproape de vatra părintească și de moșie pentru a nu se destrăma. Conform teoriei mediului psihosocial și locul nașterii are influență asupra profilului, moralului și caracterul persoanei. Pot spune cu certitudine, am simțit pulsul profesiei de Învățător încă din frageda copilărie, m-am urmat destinul și steaua călăuzitoare.

Se spune că generația tânără la etapa actuală nu are modele și țin să cred că nu este așa. Cine au fost modelele Dvs.?

Dolha Viorel: Cu câțiva ani în urmă am realizat cât de importanți au fost dascălii din anii mei de școală. Nu voi putea uita niciodată chipul de zână al învățătoarei mele Florica Mihiț din clasa I. Era tânără absolventă, în primul său an de învățământ. Învățam și iubeam școala fiindcă simțeam că mă iubește și ea. Am luat premiul întâi. Din clasa a doua mi s-a schimbat învățătoarea cu o alta care îmi părea că nu mă iubește. Refuzam să ridic mâna la lecții. I-a spus mamei că sunt un „mutălău”. Doar cât mi-a fost ea învățătoare eu nu am luat premiul întâi. Realizez acum că în gimnaziu mi-a plăcut istoria din cauza doamnei Momir care m-a invitat la ea acasă și mi-a împrumutat cărți mie, unul dintre elevii săraci ai clasei. Am scris poezii și eseuri fiindcă doamna Doina Kiri mă aprecia și m-a invitat să scriu în revista școlii din sat. Mi-a plăcut franceza fiindcă doamna Danciu mi-a dăruit un dicționar. În liceu ni s-au schimbat deseori profesorii. În funcție de ei îmi schimbam și eu disciplinele la care participam la olimpiade școlare. Datorită unui Vasile Popeangă, Mircea Popa și Marțian Iovan am luat locul I pe județ la istorie și am fost la olimpiada pe țară la filozofie. Și după terminarea școlii aceștia au continuat să țină legătura cu mine sunându-mă sau invitându-mă la dumnealor acasă. Aceste gesturi obligă un tânăr să țină ștacheta sus și îi îndreaptă sigur pașii spre un domeniu sau altul.

Pelin Galina: Și eu consider că nu este așa. De multe ori tinerii sunt neconformiști, rebeli, tind spre maximalism și nu descoperă modele în jurul lor. Eu am avut norocul de a avea drept model prima mea învățătoare, apoi – profesoara de limbă și literatură română, care posedă la perfecție limba, era dotată cu artistism, cu un deosebit simț al cuvântului și măiestrie pedagogică.

Dorinel Stan: Modelul meu în viața a fost dascălul dedicat total meseriei. Cel care m-a învățat primii pași ai experienței în evoluția plină de obstacole. Modelul aproape perfect (ideal nu există), pe lângă competențe didactice de specialitate, deținea abilități empatice și sociale, Învățătorul model avea talent oratoric, măiestrie pedagogic și tact. Dascălul și-a îndeplinit misiunea atunci când trece în eternitate și rămâne în conștiința elevilor. Un model

devine valabil când produce efecte pozitive – caută perfecțiunea. Pe parcursul școlarizării au fost cadre didactice care și-au lăsat amprenta asupra vieții mele și carora le sunt profund recunoscător.

Dacă V-ar întreba un tânăr, de ce să urmeze cariera de profesor, ce i-ați răspunde?

Dolha Viorel: În care profesie mai ești în fiecare zi „un mic Dumnezeu” în ochii a zeci de ochi nevinovați? În care profesie mai ai în palme sufletele viitorului lumii: copiii?

Pelin Galina: Să se consume cu alți copii așa cum s-au consumat alți dascăli la modelarea personalității lui. E o onoare să fii dascăl, deoarece contrebuiem cu responsabilitate și cu multă dăruire la „însăilarea” unor destine, viitorului a sute de copii.

Dorinel Stan: Dascălul aduce lumina în ochii și sufletul copiilor și este în continuare în mediul rural (mai puțin urban) privit ca-o autoritate demnă de toată crezarea, respectul și admirația comunității. Indiferent ca în timp, statutul sau a suferit o depreciere considerabilă se spune că a fi dascăl este cea mai nobilă meserie. Dascălul este om mare! Valoarea dascălilor se stabilește în timp, mai târziu, dar rămân o viață în memoria colectivă a oamenilor repere marcante și inegalabile.

Analizând dimensiunea spirituală a carierei Dvs. didactice, observăm că ați promovat activ cultura limbii române. Vă rog să ne relați prin ce forme, în ce mod?

Dolha Viorel: De la 20 de ani m-au fascinat comunitățile românești de dincolo de frontierele României. Din fiecare carte citită am început să notez și cea mai mică informație despre Basarabia, Bucovina de Nord, Transnistria, Maramureșul de Nord, Voivodina, Serbia de răsărit, Cadrilater, Vidin, despre aromâni, meglenoromâni, istroromâni. Trecutul și prezentul tragic, aidoma unui film indian, al acestor oameni de un sânge cu mine mi-au acaparat definitiv sufletul, mintea și timpul. M-au dus atunci pașii acasă la ei în Transnistria, Macedonia, Vidin, Basarabia, Valea Timocului și Valea Moravei, Voivodina, Istria, Cernăuți. Publicate sau nu, am scris lucrări despre fiecare dintre aceste comunități, am legat parteneriate în primul rând cu dascăli români de acolo, ei fiind cei care apără în aceste comunități frontierele limbii române...

Pelin Galina: În mediul nostru de bilingvist e important, în primul rând, să vorbească o limbă îngrijită și în afara orelor de curs, în orice împrejurări nu s-ar afla. Personal, cer cu strictețe, respectarea normelor lingvistice în exprimarea orală și scrisă, de la elevi, de la colegii de breaslă.

Organizez, contribui la efectuarea activităților extracurs cu tematică lingvistică sau literară. Promovez totul (din ce e posibil) ce ține de cultura națională: cântec, dans, obiceiuri, datini, marcarea sărbătorilor populare, pentru promovarea atât a culturii cât și păstrarea istorie limbii române.

Dorinel Stan: Cultura limbii române în Serbia am promovat-o în calitate de cadru didactic, unul din reprezentanții mediului asociativ românesc, publicist, scriitor, cercetător și luptător pentru drepturile românilor din Serbia. În calitate de redactor-șef fondator al unicei reviste cu profil istoric și cultural a românilor din Serbia „Glasul Cerbiciei”, care apare sub egida asociației „Românii independenți din Serbia” (RIS), înființat în anul 2008.

Între anii 2000-2009 redactor-șef adjunct la „Cuvântul Românesc”, publicație centrală a CRS-ului. În trei mandate consecutive îndeplinesc funcția de președinte SCA „Avram Iancu” din Srediștea Mică (Pârneaora), reînființez formațiunea muzicală-fanfara, grupul coral și secția de teatru cu care particip la treceri în revistă și festivaluri. Autor a peste 100 de articole axate pe cultură și istoria romanilor din Serbia, colaborând la mai toate ziarele și revistele care apar în limba română, precum și la diverse publicații din România și R. Moldova. În anul 2012, public la Editura Presa Universitară Clujeană din Cluj, studiul cultural „Societățile cultural-artistice românești din Voivodina 1945-1962”, iar anul acesta la Editura „Românii Independenți din Serbia” va apare studiul monografic „Așezământul Monahal Srediștea Mică” și „Un corespondent din Serbia al lui B. P. Hajdeu – Mihai Juică”.

Din 2010 sunt președintele organizației de interes obșteșc „Românii Independenți din Serbia” cu sediul la Vârșeț și membru al Consiliului Național al Minorității Naționale Române din Serbia (CNM-NRS) cu sediul la Novi Sad. Așadar, sunt pe „baricadele limbii române în Serbia”.

Cum vedeți viitorul culturii limbii române?

Dolha Viorel: Spun cercetătorii că și soarele va muri într-o zi. Eu cred că omenirea va continua să existe și atunci mutându-se la timp pe planete din alte sisteme solare. Refuz să cred că poate să dispară cândva limba română. Românii ardeleni au trăit 1000 de ani sub legi maghiare care spuneau că „valahul nu are voie să poarte haine de postav și nici să își ridice casă de piatră”. Dacă o mie de ani au păstrat limba română niște ciobani cu preoți fără carte, cum să nu fie nepieritoare cultura română după ce pronia ni i-a dat ca păstori pe Eminescu, pe Goga, pe Mateevici, pe Vieru și pe dascălii care îi aduc pe aceștia în casele copiilor de azi și de mâine!

Pelin Galina: Cam cețos pentru mediul nostru, spre marele nostru regret. Nu există o necesitate funcțională a limbii române în afara satului nostru.

Autoritățile locale, care au o pregătire alolingvă, marginalizează, limitează din ignoranță sau necunoaștere funcționarea limbii materne. Acest lucru, pentru noi e strigăt la cer.

Aceasta și motivează afirmația mea de la început.

Dorinel Stan: Mediul asociativ românesc din nordul și sudul Dunării în acest moment al refacerii spirituale, depune eforturi constante pe altarul păstrării ființei și spiritualității romane și reprezintă, alternativa și opțiunea principală a „Românilor pentru Români”. Însă, există incertitudinea, ca în continuare formațiunile politice prin asociațiile românești fantome și sub sechestru, să mențină controlul și influența asupra instituțiilor românești. Așa, eficiența instituțională românească din Serbia este pusă sub semnul întrebării de cei care o conduc. Lupta pentru existență identitară și spirituală a românilor din Serbia, depinde de elaborarea unei noi strategii culturale de dezvoltare a mediului asociativ românesc, care trebuie să se bazeze pe elementul strict românesc și nu valah, iar obiectivele strategice se ating prin programul de afirmare culturală, care are la bază păstrarea filonului românesc în Serbia, pentru ca programele de activitate și dezvoltare culturală să fie viabile, trebuie împletite armonios cu politici de dezvoltare coerente. Astfel, Strategia cultural „Prin cultură la identitate și spiritualitate” a „Românilor Independenți din Serbia” (2014-2015) constituie temelia păstrării nestingerite a identității naționale române și asigurarea de condiții necesare de creare a unui sistem instituțional propriu. Planul de activitate și dezvoltare este conceput pentru buna funcționare pe termen scurt, mediu și lung, avansarea și aprofundarea relațiilor cu accentul pe sprijinul organelor și instituțiilor din România.

Cultura este una din componentele esențiale ale vieții pe care orice comunitate etnică responsabilă are datoria de a oferi apartenențelor sale, iar pentru românii din Serbia înseamnă identitate și spiritualitate. Însă, fara suportul DPRRP din cadrul MAE din România, oaza de români din Voivodina dispare, iar în Timoc fenomenul „Valah” câștigă spațiu și adepți.

Ne puteți lăsa un mesaj sau un îndemn pentru toți care contribuie la promovarea vorbitorului cult de limbă română?

Dolha Viorel: Fiindcă în august 2015 ne vom întâlni în congres AGIRo la Cluj, vă propun un îndemn al ministrului educației din Anglia către învățători apărut în august 1926 în revista „Învățătorul” din Cluj - organ al Asociației Învățătorilor Români din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș. Aceste cuvinte pot fi socotite ca adevărate „table ale legii” și pentru învățătorul român: „Fiți plini de iubire, dreptți, răbdători și

perseverenți. Să aveți o idee modestă despre voi, dar o idee înaltă despre funcția voastră. Să nu treacă nici o zi, fără să învățați ceva, fie de la elevii voștri, fie din cărți, fie de la lumea în care trăiți. Hrăniți-vă sufletul citind zilnic din cărțile umane, din poezii, din istorici, din biografii: ei încălzesc inima și întăresc voința. În politică fiți alături de optimiștii, cari cred că lumea poate fi ridicată prin instituțiile bune și voi sunteți una din bunele instituții ale lumii”.

Pelin Galina: Îndemnul este că, totuși să nu pierdem curajul și să contribuim în continuare la formarea vorbitorului cult de limbă română, căci mare e Dumnezeu. Să nu lăsăm să se stingă focul din vatră, în ciuda tuturor greutăților. Prin urmare, doar împreună putem lupta întru apărarea limbii române.

Dorinel Stan: Asociația RIS pe care o reprezintă încurajează creșterea participării românilor la o viață culturală activă, dinamică și conectată la valo-

rile culturale românești autentice și naționale prin sprijinirea dezvoltării tuturor actorilor culturali să pastreze și să valorifice bogăția patrimoniului românesc cultural local, regional și național pe întreg teritoriul Serbiei.

*

„Viața noastră pe pământ este ca o carte pe care o scriem noi, fiecare, prin faptele noastre, prin cuvintele noastre și prin gândurile noastre.” (Sfântul Isaac Sirul)

Viața unor oameni este ca o carte deschisă, pe care o poți citi sau reciti ori de câte ori simți nevoia. Aceștia sunt oamenii cu suflet mare, pe care și-l dăruiesc tuturor – familiei, prietenilor, colegilor, chiar și neprietenilor.

Distinși profesori, distinși promotori ai limbii române, Vă admir și Vă mulțumesc pentru confesiunile pe care mi le-ați oferit nu numai mie ci și cititorilor acestor rânduri. Vă doresc în continuare sănătate și multă putere de muncă! ◀

Cărți noi la editura RIS

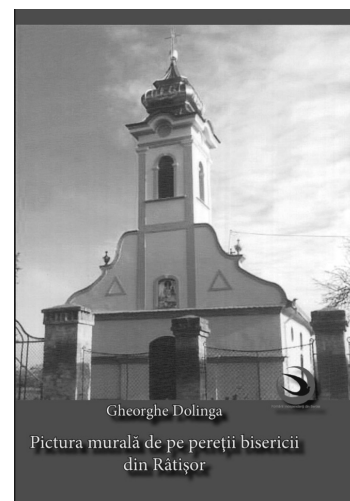
Pictura murală de pe pereții bisericii din Râtișor

- Gheorghe Dolinga -

La Editura “Români Independenți din Serbia” (RIS) din Vârșet, a apărut la începutul anului 2015 cartea preotului Gheorghe Doliga “Pictura murală de pe pereții bisericii din Râtișor” (Contribuții la monografia parohiei din Râtișor). Prefața este scrisă de autor, iar cartea are 76 de pagini în culori. Albumul iconografic înfățișează spiritualitatea unui străvechi lăcaș de cult românesc și ilustrează incursiunea în universul fascinant al picturii murale din Râtișor realizat de zugravul Simeon Jacșici din Biserica Albă, în intervalul anilor 1796-1799, respectiv 1821. Biserica din Râtișor este una dintre cele mai vechi și valoroase clădiri ecleziastice ale românilor din Serbia. Valoarea incontestabilă este atât forma arhitectonică cât și interiorul lăcașului.

Cartea “Pictura murală de pe pereții bisericii din Râtișor” este un ajutor pentru cunoașterea unei pagini din istoria Sf. Lăcaș și contribuie la creșterea nivelului de specializare în conservarea

monumentelor, precum și la informarea iubitorilor de artă despre interacțiunea corectă cu patrimoniul cultural pentru păstrarea identității și spiritualității naționale. Lucrarea preotului Gheorghe Dolinga prezintă ilustrativ și detaliat suprafețele murale pictate, dar și privire în ansamblu de viziune corespunzătoare asupra suprafețelor regăsite la Biserica din Râtișor. Cele 80 de fotografii ale icoanelor au fost realizate de Pavle Marjanović, Dragan Đurić și Marin Despot, reprezentând iconostasul, compozițiile din naos și cele pe stâlpi de la intrare, constituie adevărate bijuterii. Icoanele prezentate în carte reprezintă o cronologie a compozițiilor după Sfânta Scriptură și Viața sfinților (Evangheliștii, Apostolii, scene biblice, cele 10 porunci, Sfântul Ilie, Rugul aprins, Cain și Abel, Lazăr în sânul lui Avram, bogatul nemilostiv, izgonirea din Rai, Adam și Eva, încoronarea Născătoare de Dumnezeu, Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Chiril al Alexandriei, conducători și arhiepiscopi din sinaxarul pravoslavnic din acele vremuri, Arsenie făcător de minuni, Sfântul Teofilact, Sfântul Mare Mucenic Pantelimon, Hristos vindecă orbul, Judecata cea de

apoi și Hristos cu femeia samarineancă). Pictura murală a Bisericii Ortodoxe Române din Râtișor păzește ecumenicitatea ecleziologică a credinței în Dumnezeu. Datorită importanței covârșitoare a lăcașului de cult din Râtișor, prin decizia Institutului pentru Protecția și Cercetarea Obiectelor de Cultură al P. A. Voivodina, biserica a fost pusă sub protecția statului, la mijlocul secolului al XX-lea.

Cartea (albumul) reprezintă o contribuție originală în cercetarea și cunoașterea problemelor restaurării și conservării picturii murale în Banat, așadar este o carte de vizită a Bisericii Ortodoxe Române din Râtișor. ◀

Prof. Natalia Stan

Artă și cultură

Motiv rural

Mihai Condali - distins pictor și om de cultură

In perioada de după cel de-al Doilea război mondial arta plastică bănățeană a luat un avânt viguros, în cadrul căruia vlăstarii, aidoma pomilor în primavară, înmugureau, înfloreau și apoi își ofereau fructul. Printre aceștia, se distingea regretatul Mihai Condali.

El a captivat atenția oamenilor de cultură, în bună parte fiind susținut de colegi prin publicare lucrărilor proprii în săptămânalul „Libertatea” și în paginile revistei „Lumina”.

Astăzi, când Mihaiță sălășluiește printre aștrii, îi simțim lipsa, mai ales noi cei care îl cunoșteam și colaboram cu el, expunând împreună lucrări la diverse expoziții. Fiind împreună, îi admiram eleganța liniei, câteodată trasă cu mâna stângă, lucru curios în acele vremuri. Îl priveam, încântați de felul de asimilare a formei și spațiului în compoziție plurisontană. Condali a rămas pentru noi un distins artist plastic care ne-a îndrumat pașii în faza noastră de început.

Datorită talentului și puterii de muncă, Mihai Condali a fost anga-

jat, imediat după absolvirea Școlii normale în calitate de ilustrator și redactor grafic la Casa de Presă și Editură „Libertatea”, astfel că a lăsat în moștenire urmașilor nenumarate ilustrații, mai ales ale manualelor școlare, apoi ale articolelor din revista „Bucuria pionierilor”, ulterior „Bucuria copiilor”.

A mai publicat și sute de schițe, vinete în paginile revistelor și plachetelor de poezii.

În calitate de pictor, artistul plastic Mihai Condali s-a afirmat mai ales prin expresia neoimpresionistă pe care o practica și cu ajutorul căreia încerca să eternizeze mirificul atmosferei rurale.

Fiind dotat și cu un pronunțat talent poetic dar și cu un nerv creativ deosebit, a scris și versuri de valoare incertă îmbinând spiritul plastic cu cel poetic. A lăsat pentru posteritate sute, chiar mii de versuri și creații plastice pe tema peisajelor din satele românești.

Lucrările sale din domeniul artei plastice se găsesc astăzi în foarte multe colecții particulare

ale iubitorilor de frumos, iar creațiile sale literare s-au păstrat în manuscris, destule dintre acestea fiind publicate postum într-un volum de poeme, iar cele mai multe sunt împrăștiate prin publicațiile periodice din acele vremuri.

Evident că Mihai Condali merită să-i fie păstrată memoria deoarece creațiile sale au intrat în patrimoniul cultural al Banatului, Voivodinei, Serbiei și, de ce nu, al românilor de pretutindeni. ◀

Mihai Condali - liceist

Vârșețul la începutul secolului al XX-lea, fotografie din arhiva Agenției de Turism a Municipiului Vârșeț

Școala Clericală din Vârșeț

Scrie:

Prof. Ion I. Mutu

La sfârșitul sec. XVII și începutul celui al XVIII-lea, când ocupația turcească a Banatului (1552-1718), făcea loc celei habsburgice (1718-1918), iar românii bănățeni erau împărțiți din punct de vedere bisericesc în trei eparhii: Caransebeș, Vârșeț și Timișoara – nu se poate vorbi de o școală națională românească.

Prima atestare documentară despre existența în trecut a unei școli la Caransebeș o avem datată din 6 mai 1566 și 15 iunie 1566 – primul document este un decret al regelui Ioan II, care îi dăruia lui Ludovic Fiat „locul desert – părăsit al școlii papistașilor, în Cetatea noastră Caransebeș, în vecinătatea caselor credincioșilor noștri, a înțelepților și circums-

specților Ioan Păcurariul și George Zagorian”; iar al doilea document este un raport al nobililor din Caransebeș – Nicolae Bokosnicza și Ioan de Caransebeș – în care împărtășeau regelui că, dorind să-l pună pe Ludovic Fiat în posesia locului amintit, consiliul orașenesc a protestat.

În veacul XVII este amintită o școală a reformatilor calvini – în care copiii români în orele libere trebuia să li se propună catehismul calvin. Despre existența în Caransebeș a vreunei școli ortodoxe românești în veacurile anterioare celui al XVIII-lea, nu aflăm. Tot în sec. XVIII, la 1748 exista la Caransebeș un Gimnaziu, înființat de împărăteasa (pe atunci mare regentă) Maria Tereza (1740-1780), unde se predau: „Gramaticile” – se numea clasa I și a II-a gimnaziului (clasa a III-a se numea „sintactica”, a IV-a „poetica”, a V-a „retorica” și a VI-a

„filosofica” – deoarece un gimnaziu complet cândva nu avea decât 6 clase. Un dascăl renumit aici a fost Preotul Lazăr Popoviciu.

Acest Gimnaziu s-a întemeiat prin călugării franciscani minoriți din Caransebeș, căci franciscanul Nicolaus Schroedel împreună cu 6 monahi la 1742 a întemeiat noviciat și teologie. Prima jumătate a veacului al XIX-lea va cunoaște de asemenea lupta românilor din aceste părți pentru a avea o școală națională.

În fruntea acestei zbateri s-au distins dascăli de seamă, cum au fost: Dimitrie Țichindeal și Moise Nicoară. Iar în anul 1807, protopopii Ștefan Atanasievici al Lugojului, George Petrovici din Belint, Petru Popovici al Bocșei și preotul Dimitrie Țichindeal din Becicherecul Mic (azi Zrenianin) – se adresau împăratului Francisc I (1792 – 1835), cerându-i ca în postul de director școlar pentru

Banat să fie numit un reprezentant al națiunii române. La finele secolului al XVIII-lea în părțile Ardealului și Timișoarei existau cursuri sporadice de Teologie.

Astfel, în anul 1779, dascălul Mihai Martinovici-Roșu din Timișoara, a deschis un „curs de normă” (de pedagogie), iar între 1790 – 1794 un „curs de preoție” – ambele cu predare în limba română. La 3/15 nov. 1812 s-au deschis cursurile unei „preparandii” – școli de pedagogie la Arad pentru pregătirea învățătorilor ortodocși din Banat, cu predare în limba română, având profesori pe măsură: D. Țichindeal, Constantin Diaconovici - Loga, Dr. Iosif Iorgovici, Ioan Mihuț. Însă cursurile teologice vor lua naștere mai greu, la 1 noiembrie 1822, printr-o rezoluție imperială, când s-a dat voie să existe școli clericale, pentru fiecare eparhie. Cursurile teologice de la Arad erau pe 2 ani și printre primii profesori s-au remarcat: Gavril Raț (călugărit sub numele de Gherasim și devenit apoi episcop al Aradului); Patrichie Popescu; Ghenadie Popescu, ș.a.

O nouă etapă în școala arădeană a avut loc în toamna anului 1876, în vremea episcopului Ioan Mețianu (1875 – 1898) – când „Preparandia” și „Teologia” s-au unit într-un singur „Institut teologic – pedagogic diecezan”, al

Episcopia Caransebeșului

cărui prim director a fost Preotul Ioan Rusu (1816 – 1891), care preda Ermineutica, Pastorală. Alți profesori: Aron (Augustin – după călugărie) Hamsea, care a predat: Pedagogia, Dogmatica, Morala, Dreptul canonic; Vincențiu (Vasile – după călugărie) Mangra, care a predat: Limba și literatura română, Istoria bisericească și Retorica bisericească, și mulți alții.

O școală reprezentativă în Banat a fost și cea de la Caransebeș. Astfel în 1822 a luat naștere la Vârșet o Școală Clericală cu program sistematic în

limbile română și sârbă, unde au predat personalități de frunte ale vieții culturale din vremea aceea, cum au fost: Andrei Șaguna (viitorul mitropolit al Transilvaniei: 1864-1873); Nicolae Tincu-Velia; Ignatie Vuia.

Odată cu reactivarea Episcopiei Caransebeșului, în anul 1865, se transfera la Caransebeș secția românească a Școlii Clericale din Vârșet, așa cum se sugerase în decizia Sinodului de la Sibiu, din 16 august 1865, în care se specifica faptul că: „Viitorul secției românești va sta sub nemijlocita purtare de grijă a P.S.S Părintelui Episcop al Caransebeșului...”.

Putem spune că toate aceste școli mănăstirești și academii domnești (care au funcționat în țara Românească și Moldova) aveau să deschidă calea viitoarelor Seminarii Teologice, ce aveau să se înființeze în veacul al XIX-lea, ca de altfel și a Facultăților de Teologie (mai întâi la Iași, la 1881 / 1884), care aveau să formeze vrednici slujitori ai Bisericii și învățământului teologic românesc, înscriind pagini de aur în istoria Bisericii Ortodoxe Române. <

Biserica Ortodoxă Română din Vârșet

Manifestare de amploare

Un regal pedagogic româno-sârb

Scrie:

Viorel Dolha

*președintele Asociației Generale a
Învățătorilor din România*

*A VII-a ediție a simpozionului
 internațional "Portrete de dascăli" a
Asociației Generale a Învățătorilor din
România a prilejuit întâlnirea a peste
300 de cadre didactice din România și
Serbia în localitatea Veliko Gradište din
Serbia de Răsărit*

Din România s-au înscris cu lucrări aproape 1200 colegi dintre care au făcut deplasarea în Serbia aproape 200 de învățători, educatoare și profesori din Arad, Bihor, Caraș-Severin, Hunedoara, Prahova, Botoșani, Bacău, Timiș, Mehedinți, Iași, Vaslui, București, Dolj, Călărași.

Din Serbia, pe lângă colegii din liceul (Srednja Škola, director Zoran Tašić) și școala generală (Osovna Škola "Ivo Lola Ribar", director Dragan Mandić) din Veliko Gradište, au mai participat colegi din Ranovac, Kladovo, Zaječear, Bor, Pozarevac, Kucevo, Vârșet, Novi Sad, Rašanac, Turja, Petrovac

na Mlavi etc. Inițiator al desfășurării în Serbia a simpozionului a fost nou înființata Asociație a Cadrelor Didactice de Etnie Română din Serbia, prin președinta acesteia, doamna Vesna Schubert, director al Școlii Generale "Jovan Šerbanović" din Ranovaț (Ranovac) și învățătoare cu peste 20 de ani de experiență. Ne-au încurajat în acest demers și colegii din recent înființata Sucursală AGIRO a Cadrelor Didactice de Etnie Sârbă din România.

Translatori ne-au fost cei patru profesori care predau "limba română cu elemente ale culturii naționale" în Serbia de răsărit, Diana Šolkotović (Kladovo), Una Vasiljević (Zaječear), Trajan Doban (Pozarevac-Veliko Gradište) și Sanela Ankici (Ranovac – Kučevo), alături de Dorinel Stan din Vârșet, președintele "Românilor Independenți din Serbia" și membru și în Consiliul Național al Minorității Naționale Române din Serbia, Veterin Budimirović, Boban Andrejić din Bor, de prietenii Jiva Momirović, Jiva Lazici, Zlatan Bogdanović, Saša Jovanović, de profesori și elevi de etnie română din Serbia. Menționăm și participarea prietenilor Dragan Demić și Slobodan Perić din Consiliul Național al Minorității Naționale Române/Vlahe din Serbia, ultimul și deputat în parlamentul din Belgrad și membru în grupul de prietenie Serbia-România și prietenii Tihan Matasarević și Bojan Barbutić din Consiliul Național al Minorității Naționale Române din Serbia. Au fost reprezentați și

colegii din R.Moldova prin efortul doamnei Natalia Maftuța de la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei.

Îi mulțumim pentru participare și domnului Lucian Marina, președinte al Societății de Limba Română din Voivodina-Serbia care a venit însoțit și de o echipă a *televiziunii Novi Sad*. Ne-am bucurat și de prezența la eveniment a jurnalistei arădene Ioana Camelia Moler de la publicația *Europeanul* și de trimiși ai *Jurnalului Românesc*, *Timp Românesc*, ai agenției *Români pentru Români* etc.

Simpozionul a fost deschis de directorul școlii gazdă care a solicitat la început un moment de reculegere în memoria victimelor incendiului din București.

Toți vorbitorii ne-au felicitat pentru organizarea acestui simpozion și mulți au spus că este un „moment istoric” în relațiile româno-sârbe, pentru comunitatea românilor din această zonă și pentru viitoare colaborări. Vesna Schubert a spus că pentru prima dată cadrele didactice române din Serbia, inclusiv Serbia de Răsărit au propria asociație și că pentru prima dată copiii de etnie română din zonă ei pot învăța limba maternă în școli, fapt care dă o speranță de continuitate a etniei române de aici, comunitate care 200 de ani nu a avut acest drept.

Au încântat auditoriul Violeta Vojkan și Anđela Miloradović, prima interpretând două piese din folclorul românilor din zonă, iar a doua cu o piesă în limba română și una în limba sârbă.

Alternativ, colegi din România și colegi din Serbia, și-a prezentat lucrări despre dascăli model pe care i-au cunoscut și lucrări despre exemple de bună practică, lucrări pe teme de pedagogie. Ne-a impresionat prezentarea făcută școlii lor de colegele din Veliko Gradište, dar și ținuta științifică și abordarea modernă a lucrărilor lor cu tematică didactică, colege cu care ne știm deja de la congresul AGIRo de la Cluj.

Am descoperit în aceste zile cât de multe ne apropie, am împărtășit lucruri care ne frământă deopotrivă, dar și lucruri pe care avem a le învăța unii de la alții. La acestea se adaugă exotismul zonei, un orașel cochet pe malul Dunării, făcut parcă pentru turism. Sigur vom reveni și la „Floarea Dunării”, localul în care am fost cazat și în care, în preluarea evenimentului, am semnat și ștampilat împreună cu domnul director Tošić sute de diplome până spre dimineață.

Simpozionul a prilejuit zile de neuitat și curând vor apare rezultate concrete. Sutele de participanți au făcut schimb de adrese și intenții de colaborare pe diferite teme educaționale, chiar proiecte comune în care să nu mai participăm drămuindu-ne cu greu bugetul personal ci proiecte pe care să le prezentăm pentru finanțare autorităților din cele două țări și instituțiilor europene, proiecte de care să beneficieze și elevii pe care îi educăm în Serbia și România. Ca să fim noi oameni, au fost alți oameni și ca să fie și alți oameni, suntem noi oameni, spunea Nicolae Iorga. La Veliko Gradište am întâlnit oameni adevărați, oameni din două țări care ambele sunt pe calea progresului, iar oamenii școlii trebuie să fie motorul progresului atât prin prestația de la clasă cât și prin civism și implicare în impunerea valorilor vremurilor noastre și ale celor viitoare. ◀

Literatură

Prima traducere în românește a fabulelor lui Dositej Obradović

Scrie:

P. Cebzan

In dorința de a face cunoștință cu trecutul școlilor românești de la începutul secolului al XVIII-lea, atunci când încep încercările de introducere a noilor metode școlare, ne-am oprit la cărturarii bănățeni, mai cutezători în abordarea problemelor pedagogice cu adevărat progresiste. Printre aceștia l-am găsit pe Dimitrie Tichindeal, acela care a fost numit de M. Eminescu „gura de aur”, și să-l analizăm prin prisma unui articol apărut în revista „Familia” – foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrații, apărută în 23/4 noiembrie 1866. Proprietar, redactor și editor a fost Iosif Vulcan iar revista a fost tipărită în Pesta.

În pagina întâi era chipul chipes al unui frumos bărbat cu numele de Dimitrie Tichindeal. Redactorul amintit se bucura că „poate servi publicului cititoriu cu o surpriză plăcută de Anul Nou, cu portretul unui

bărbat nemuritor care a fost regeneratorul națiunii noastre, unul dintre luceferii apăruiți pe cerul acoperit cu nori negrii ai românismului”. În continuare, autorul acestui articol apărut înainte cu 135 de ani, spune că „va trece poate secole până ce Dumnezeu va binecuvânta națiunea noastră cu asemenea bărbați mari. Este vorba despre Dimitrie Tichindeal care a luptat pentru culturalizarea poporului român pe timpul pe când era sub Austro-Ungaria. Este prezentată precuvântarea ediției a II-a a fabulelor lui Tichindeal, scrisă de către I. Eliade Rădulescu în care se spune „s-a născut în satul Becicherecul Mic în anul 1775, din Banatul Timișoarei”. După terminarea școlii elementare în satul natal, a urmat gimnaziul și școala tehnologică din Timișoara. A activat mai întâi ca învățător în Belint și apoi în satul natal, apoi simțindu-și chemarea, s-a hotărât a se închina lui Dumnezeu, pentru servirea omenirii, iar pentru aceasta și-a luat darul preoției. Iosif Vulcan, în articolul său, preamărește pe împăratul Austriei, răposatul Francisc I care în anul 1812 „pătruns de părinteștile

sale sentimente și îndrumat de nenumăratele dovezi de eroism și credință pe care ostașii români au arătat-o întotdeauna și mai vârtos în bătălii”, porunci ca pentru creșterea mai fundamentală și obștească a românilor, să se înființeze un institut pedagogic în Aradul vechi, unde într-un curs de trei ani să se pregătească bărbați, viitorii învățători în comunele românești. Institutul acela se înzestrea cu patru vrednici profesori și cu un preot catehit. Acești patru profesori preoți au fost: doctorul în filozofie Paul Iorgovici, nepotul de frate al vestitului autor al observațiilor limbi românești, al doilea Constantin Loga Diaconovici, autorul unei gramatici românești, apoi Ioan Mihuțiu, Ignați Friț iar preotul cadet a fost Dimitrie Tichindeal.

El a reușit la concursul pentru postul de profesor catehit și a fost primul senior (director) al acestui institut. În continuare I. Vulcan spune, în articolul său: „Între bărbații care au servit națiunii române și s-au jertfit pe sine în folosul comun precum Iorgovici, P. Maior, Sincai și alții, Tichindeal a fost unul dintre cei mai însemnați. Ca profesor a făcut foloase mari, de unde se răspândiră atâția preoți luminați. Ca preot a fost un adevărat exemplu de slujire către Dumnezeu. Spiritul său de transmis al Domnului cu solia profetică de a dezmorți și a mișca spre deșteptare se vede pretutindeni în fabulele sale pline de patriotism și de creștinătate, ce face pe om mult mai mult decât patriot.”

A dus o luptă aprigă pentru a stimula interesul poporului față de învățătură, pentru a educa tinerețul în spiritul ideilor noi, progresiste în aceea vreme, pentru a scoate biserica și cultura română de sub autoritatea clericală străină.

Pentru ideile sale înaintate, spre ridicarea culturală a poporului său, pentru dârzenia cu care le-a apărut în fața autorităților politice și bisericești, a fost încontinuu hărțuit și persecutat.

La 20 mai 1814 a fost înlocuit de la conducerea preparandiei și la puțin timp după aceasta, este nevoit să părăsească învățământul. Sărac, amărât și măcinat de boală, vajnicul luptător pentru drepturile națiunii române și pentru luminarea poporului, se stinge într-un spital din Timișoara la 19 ianuarie 1818.

Lucrările scrise și publicate de Tichindeal sunt următoarele: „Sfaturile a înțelegerii cei sănătoase” prin înțeleptul Dositei Obradović întocmite, Buda 1802; „Adunarea de bunuri moralești de folos și veselie”, prin Dositei Obradović întocmită, iar acum în limba daco-română traduse, Buda 1808; „Filosoficești și politicești prin fabule moralești învățături”, Buda 1814.

Tichindeal a fost adeptul ideilor luminate care circulau în acea vreme în întreaga Europă și credea că progresul economic și social nu se pot realiza decât prin cultură, prin luminarea minții. Tineretul român n-a avut până atunci posibilitatea de a se

Dimitrie Tichindeal

înșcola, din care cauză starea cea bună a poporului a pătit.

Tichindeal vedea îndreptarea situației prin organizarea școlilor în care se pot educa copiii. Indiferența celor bogați față de cultura maselor era motivată, deoarece cu cei incultți bogații mai ușor ieșeau la cale.

Altă cauză a înapoierii era lipsa de învățători pregătiți și conștienți de menirea lor. Învățătorii nu aveau o pregătire corespunzătoare și ca atare nici salarizare ca să-i scutească de alte ocupații. Aceasta l-a făcut pe Tichindeal să insiste la dezvoltarea preparandiei din Arad care avea menirea de a da școlilor românești învățători cu un orizont cultural mai larg și o pregătire pedagogică satisfăcătoare.

Tichindeal a pledat pentru educarea copiilor săraci pentru a învăța carte și a învăța meșteșuguri, și de aceea a fost recunoscut ca unul dintre cei mai aprigi luptători pentru culturalizarea poporului nostru în toate direcțiile, nu numai spre ocupații culturale.

În fabulele lui Tichindeal au fost introduse datinele românești, comparate cu cele romane pentru a demonstra latinitatea românilor.

El folosește un gen literar, acela de culegere de înțelepciuni și învățături morale. Astfel el dezvoltă foarte mult morala, aducând în discuție probleme de actualitate: disputele teologice și necesitatea armoniei dintre popoare (Șoarecii și clopotele), unirea provinciilor românești rezultat al luminării poporului (Muierea și găina), opunerea mișcării de luminare pe care au propovăduit-o renegații (Șarpele și pila). ◁

Istorie milenară

Cetatea Asăneștilor,
Veliko Târnovo, foto: Wikipedia

Dinastia Asăneștilor – Epopeea primilor vlahi

In anul 1185, doi români din Balcani, Petru și Asan, au ridicat la luptă toate popoarele din Balcani aflate sub stăpânirea Imperiului Bizantin. S-au proclamat împărați, fiind singuri români care au întemeiat o dinastie imperială. Ei și urmașii lor au fondat un imperiu românesc, din care făceau parte toate popoarele balcanilor, până în centrul Greciei.

La sfârșitul secolului al XII-lea, doi români de la sud de Dunăre, Petru și Asan, cu ajutorul bulgarilor și al altor populații din zona Balcanilor au dat o puternică lovitură Imperiului Bizantin. S-au răsculat și au confiscat puterea împăraților răsăriteni în bazinul estic al Dunării. Acești români, care alături de bulgari au înființat Țaratul vlaho-bulgar, au fost primii din neamul lor care au avut o viziune imperială. S-au proclamat împărați și au condus, timp de 100 de ani, un vast teritoriu, purtând relații diplomatice cu marile puteri ale lumii.

Au întemeiat, totodată, și singura dinastie imperială românească cunoscută în istorie, numită dinastia Asăneștilor. Povestea lor se identifică cu cea a singurului imperiu românesc, fiind cea mai măreață epopee a vlahilor medievali sud-dunăreni, așa cum este ea descrisă de cronicari și istorici.

Petru și Asan românii care au ridicat Balcanii la luptă

La sfârșitul secolului al XII-lea, românii, "vlahii" sau "blachii", așa cum erau cunoscuți în cronicile vremii, erau împânziți pe un vast teritoriu. Sunt atestați de cronicarul ungar Anonymus ca locuind în voievodate pe tot teritoriul Transilvaniei și chiar în Pannonia. Alți vlahi trăiau în sudul Carpaților, sub stăpânirea cumanilor, triburi nomade de călăreți războinici, în timp ce alții din neamul lor stăteau sub dominația pecenegilor în Moldova.

Pe vlahi, cum arată majoritatea istoricilor români, dar mai ales cronicile bizantine și latine, îi întâlnim și în sudul Dunării, unde se ocupau de păstorit și dețineau teritorii întinse în zona Greciei, Macedoniei și a Bulgariei. Trăiau amestecați printre amalgamul de populații, care se așezase peste neamurile traci-romanizate din Balcani. De aproape 100 de ani, se încheiase stăpânirea bulgarilor, triburi turcice de călăreți care s-au sedentarizat și amestecat cu slavii și tracii de la sud de Dunăre. Au întemeiat țarate și puterea lor a fost stăvilită și îngenunchiată de bizantini și unguri. Vlahii trăiau printre bulgari în pace și erau cunoscuți de cruciații Europei Occidentale,

de bizantini, ca și de unguri ca războinic pricepuți și mercenari.

„În această epocă se vorbește adesea de Vlahii din aceste părți. Ei intrau ca trupe deosebite în oștirile împăratului de Răsărit și s-au distins în luptele cu Normanzii, care debarcaseră pe coastele Mării Ioniene și a celei Adriatice. Alte ori, Vlahii din Balcani se luptă în oștile lui Alexios Comnenul la Dunăre împotriva Pecenegilor, popor turanian care năvăli la Dunărea de Jos în veacul al XI-lea. La 1166, împăratul Manoil Comnen făcu o expediție împotriva Ungurilor, trecând Dunărea și Carpații prin Muntenia, cu o oaste mare în care se aflau ca un corp deosebit o mulțime de Vlahi, adunați din părțile vecine cu Marea Neagră”, arată și istoricul Petre P. Panaitescu, în lucrarea sa „Români și bulgari”.

La 1186, împărat al Bizanțului era Isac Anghelos care tocmai își mărita fata cu regele Ungariei Bella al III-lea. Avea nevoie de bani pentru o nuntă fastuoasă, demnă de un împărat. A pus taxe suplimentare în Balcani. Cele mai mari erau pe vite și oi, lucru care leza interesele românilor. Din rândul lor s-au ridicat Petru și Asan, care s-au dus la Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin, să-i vorbească împăratului. Despre neamul lor, amintește clar Nicetas Choniates, un cronicar bizantin, drept „acei barbari ce locuiesc peste tot cuprinsul muntelui Hemus și care înainte se numeau Mysi, iar acum se cheamă Vlahi”. Sau înfățișat dinaintea lui Isac Anghelos și i-au cerut micșorarea taxelor și un teritoriu pentru vlahi, unde să-și facă un regat numai al lor. De fapt, istoricul Alexandru Madgearu este de părere că Petru și Asan doreau, în primul rând, să facă un regat românesc în Balcani și cereau pământ și drepturi sub formă de ultimatum împăratului bizantin.

„Acești doi vlahi s-au folosit de starea de nemulțumire a celor din neamul lor pentru a pretinde împăratului să le recunoască o toparhie, unde vlahii să beneficieze de autonomie. Nereușind, au provocat revolta. A fost, așadar, o acțiune premeditată, o cerere formulată într-un mod ultimativ”, arată acesta în „Asăneștii. Istoria Politico-Militară a statului dinastiei Asan”. Totodată, Petru P. Panaitescu arată că au fost umiliți de împăratul bizantin: „Delegații fură primiți cu dispreț la curtea împăratului și, când unul dintr-nsii cutează să ridice glasul, un demnitar al împăratului porunci să i se dea o palmă. Astfel batjocoriți, s-au întors înapoi fără nicio ispravă”, arată istoricul. În aceste condiții, Petru și Asan au ajuns la Târnovo și au ridicat pe români și pe bulgari la luptă contra bizantinilor

Cum s-a născut singurul imperiu românesc

Ca să ridice populația la luptă, încă înfricoșată de

Imperiul Vlaho-Bulgar, un surprinzător episod istoric medieval

bizantini, Petru și Asan, așa cum arată Nicetas Choniates, au folosit un viclesug. S-au folosit de Sfântul Dimitrie, protectorul populațiilor balcanice. Practic le-au spus românilor, bulgarilor și macedonenilor că Sfântul Dimitrie le-a poruncit să ridice armele împotriva asupritorilor bizantini.

„La început, vlahii se codeau și fugeau de răscoala la care erau împinși de Petru și de Asan, temându-se de o acțiune atât de însemnată. Încercând să-i elibereze de această teamă pe cei din același neam cu ei, consăngenii construiau un lăcaș de rugăciune, cu hramul sfântului mucenic Dimitrie, în care adunară mulți stăpâniți de demoni, de ambele neamuri, cu ochii injectați și privirile rătăcite, cu părul în dezordine și care se înfățișau aidoma celor stăpâniți de demoni și în toate celelalte privințe. Îi învățară pe acești exaltați să spună că Dumnezeu a hotărât libertate pentru neamul bulgarilor și al vlahilor și a încuviințat scuturarea jugului celui îndelung purtat; din care cauză și Dimitrie, mucenicul lui Hristos, a părăsit cetatea tesaloniceștilor și biserica-i de acolo și petrecerea lui printre romei(n.r. bizantini) și a venit la ei ca să-i ajute și să le fie părtaș la faptă.[...] Convinși de asemenea profeți neamul întreg iau armele”, arată cronicarul.

Vlahii erau buni războinici, după cum arată și cronicile, infanteriști specializați în războiul de gherilă, îndemânatici la tras cu arcul și mănuit toporul de luptă, beneficiau și de sprijinul bulgarilor o populație de asemenea războinică, dar și de cel al cumenilor de la nord de Dunăre. În aceste condiții, Petru, cel mai mare dintre frați, se proclamă împărat, stăpânind un teritoriu vast, ce cuprindea teritoriile de astăzi ale Bulgariei, Serbiei, Albaniei, Macedoniei, teritoriile Munteniei și ale Olteniei de la nord de Dunăre, de la Marea Adriatică până la Marea Neagră.

„Cel mai mare dintre frați, Petre, a luat insignele

*Piatra de mormânt a lui Ioniță Caloianul
de la Veliko Târnovo,
foto istorie-furata.blogspot.com*

imperiale, încălțând pantofii roșii și punând în cap coroana imperială”, arată istoricul Petre P. Panaitescu. Au urmat lupte grele cu bizantini, trei campanii fiind întreprinse de împăratul Isac Anghelos petru a înfrânge rezistența vlahilor și a bulgarilor. Fără succes, însă. Pentru a consolida stăpânirea, Petru și Asan fac pace cu bulgarii, fiind de acord să le plătească un tribut. Împăratul bizantin acceptă, obosit de războaiele cu vlahii și cu bulgarii.

Strălucirea imperiului românesc

După 1190, țaratul vlaho-bulgar își obține independența totală, nefiind nevoit să mai plătească tribut bizantinilor. Armata lui Isac Anghelos este distrusă în munții Balcani de vlahi și bulgari. Împăratul este prins prizonier și mutilat, iar armata sa este crunt măcelărită. Petru și, mai apoi, Asan erau cu adevărat împărați ai Balcanilor. Au căzut victime, însă, unor comploturi boierești, murind rând pe rând în urma unor atentate. La tron accede Ioniță Caloianul, fratele lor mai mic, care începe să domnească de la 1197. Acesta dă strălucirea imperiului vlaho-bulgăresc, cucerind noi teritorii ale Imperiului Bizantin, inclusiv porturile de la Marea Neagră.

Mai mult, pentru a obține legitimitate, se proclamă împărat în fața Papei, cerând recunoașterea. Pentru a-l convinge pe stăpânul spiritual al Europei Vestice, convertește întreaga țară la catolicism. În scrisorile care s-au păstrat către Inocențiu al III lea se intitulează “Împărat al Vlahilor și Bulgarilor”.

Între timp, cruciații cuceresc, la 1204, Constantinopolele și ajung vecini ai imperiului vlaho-bulgar. Balduin, noul împărat al Imperiului Latin de

Răsărit, care substituia fostul Imperiu Bizantin, în afara unor mici enclave stăpânite de membrii ai marilor familii imperiale bizantine, atacă imperiul lui Ioniță Caloianul. După ce i-a înfrânt pe bizantin, românul, ajuns împărat peste Balcani, le dă o lecție și cavalerilor apusului. Zdrobește într-o bătălie epică la Adrianopole, oștile cruciaților. Armatele sale de români, bulgari și cumani cuceresc întreaga Macedonie și Rumelia. Baldouin este luat prizonier și moare la Târnovo. Imperiul vlaho-bulgar era la apogeul său. Totodată, Imperiul vlaho-bulgar se reîntoarce către religia ortodoxă.

Amurgul dinastiei imperiale românești

În 1207, Ioniță Caloianul moare la rândul său în urma unui complot, locul său fiind luat de Boril, un cuman. Vechea dinastie a Asăneștilor revine, însă, cu Ioan Asan al II lea, din 1218 până în 1241. Este, însă, amurgul imperiului vlaho-bulgar. Așa cum arată și Petre P. Panaitescu, elementul vlah începe să dispară, lăsând locul dinastiei bulgari, dinastia Asăneștilor se stinge.

“În această epocă, elementul vlah nu mai are importanța de la început. În a doua generație, dinastia se bulgarizează, adică adoptă limba și felul de viață al majorității populației imperiului, așa că, de atunci, imperiul nu se mai poate numi vlaho-bulgar”, spune istoricul.

Moștenirea împăraților români

Împărații vlahii au lăsat moștenire amintirea unui puternic imperiu al popoarelor balcanice. Totodată, au ridicat impunătoarea cetate Târnovgrad, considerată a treia Romă, o superbă capitală Balcanică. Se afla întinsă pe mai multe coline: Tarevet, Trapezita, Momina Krepost și Sveta Gora. Cetatea străbătută de râul Iantra se întindea pe o suprafață de 110.000 de metri pătrați, cu ziduri înalte de peste 10 metri și cu o grosime de peste 3 metri. Istorici din Bulgaria, în special, au contestat originea românească a Asăneștilor, însă dovezile originii lor etnice sunt clare, spun istoricii români.

În primul rând, Nicetas Choniates spune că Petru și Asan sunt români, apoi cronicarul francez al cruciatei, Geoffroy de Villehardouin, îi numește pe Ioniță Caloianul, “Jehan li Blac”, adică valahul. “De altfel, cronicarii, precum și scrisorile țarului Caloian vorbesc în același timp de Bulgari și de Valahi ca de două popoare diferite.

Pe de altă parte, dacă ar fi vorba de o confuzie, ea nu poate fi așa de generală: dinastia Asăneștilor e numită vlahă de scriitorii bizantini, de cei francezi și germani, de Papă, de însuși împăratul Caloian”, adaugă și Petre P. Panaitescu, în lucrarea sa “Români și bulgari”. <

Foileton III - istorie culturală

Platforma de inițiere a Marelui Festival de Folclor și Muzică

Scrie:

Dr. Dorinel Stan

In anul 1962, s-a ținut la Cuvin o trecere în revistă a grupelor de dramă ale copiilor la care s-au prezentat șase societăți artistice pentru copii din Opovo, Ulmu, Pavliš, Panciova, Cuvin și Biserica Albă. Tot în acest an a fost organizată trecerea în revistă a corurilor și a orchestrelor de copii la Banatski Karlovac, la care au participat șapte coruri și două orchestre cu aproape 800 de membri.¹

La trecerile în revistă, inclusiv a corurilor, în cercurile cu populație românească, cu precădere au participat corurile românești, ceea ce demonstrează că entuziasmul amatorilor români încă din acele timpuri a atătat că folclorul era determinant pentru păstrarea identității și spiritualității naționale.²

Înțelesul, denumirea și noțiunea de festival presupune forme foarte importante și complexe de difuzare a culturii. Creația festivalurilor este evaluată și prin premii, diplome și mențiuni, permițându-ne o apreciere în baza realizărilor artistice ale unui mediu, într-o anumită perioadă de timp.³ Festivalurile sunt prin excelență ample, intense și spectaculare forme consumate de masele largi de populație, iar efectele se pot ușor evolua, precum și unele consecințe calitative în plan socio-cultural.⁴

Festivalul Românilor din Voivodina, în faza incipientă (1959) sub formă de concurs muzical, s-a transformat după patru ani în "Festivalul de

Muzică Populară Românească din Banat" (actualmente "Festivalul de Folclor și Muzică Românească din Voivodina") și a avut drept scop păstrarea și cultivarea folclorului autentic și în același timp stimularea activității amatoriști la sat. Într-o altă ordine de idei, festivalul a devenit un izvor de tinere talente din rândul cărora au fost recrutați soliști vocali și instrumentiști ai Postului de Radio Novi Sad.⁵

Festivalul de folclor a fost și este cea mai importantă manifestare culturală a românilor din fosta Iugoslavie. Însemnătatea constă atât în amploarea ce i s-a dat, cât și în relevarea specificului etnic prin ce acesta are mai semnificativ: tradiția populară. Festivalul stimulează continu comunitățile românești spre a-și evidenția vitalitatea spirituală.⁶

Românii din Voivodina, au trecut, profitând și angajându-se la o decentralizare a vieții culturale, după cea de a parta Adunare a Consiliului Cultural al Românilor, ținută la Satu Nou în 1954, unde s-a hotărât ca fiecare societate culturală să-și desfășoare activitatea după posibilitățile proprii, găsindu-și formele cele mai corespunzătoare de activitate pe tărâm cultural-artistice. Rezultat prim și major al acestei decentralizări în viața culturală românească a fost și Festivalul de Căntece Românești, care s-a desfășurat pe 11 aprilie 1954 în Sala Căminului (Cooperatist) din Satu Nou. Festivalul a fost organizat la inițiativa Comitetului de conducere al SC "Valeriu Docna". Un interes vădit domnea în rândul cetățenilor din localitate, întreg satul aștepta cu mare nerăbdare evenimentul cultural inedit. În dimineața zilei de duminică oaspeții și participanții Festivalului au fost așteptați la gară de fanfara și conducerea Societății. După masă, în

curtea școlii, tineretul a întins o horă mare în sunetele celebrei orchestre "Lira" din Begheți (Torac), dirijată de Vichentie Petrovici – Bocăluț. Programul Festivalului a început seara, pe scenă orchestra "Lira" s-a prezentat cu un potpuriu de cântece și jocuri populare românești. În continuare s-au prezentat soliștii vocali: Anita Șaranivici, Cornelia Ilia, Eufrozina Obei, Sava Stoian și soliști ai Postului de Radio Novi Sad – Ana Gaspăr și Maria Marinov. La sfârșitul programului, Sima Malaimare, acompaniat de orchestra "Lira", a interpretat la acordeon doine și jocuri populare românești.⁷

Această inițiativă a SC "Valeriu Docna" din Satu Nou de a organiza un festival a fost urmată și de alte societăți culturale. Amintim SC "Doina" din Uzdin, care a organizat în anul 1959 Concursul de cântece populare românești, care reprezintă piatra de temelie a actualului Festival de Folclor și Muzică Românească din Voivodina.⁸

Ideea organizării unui concurs muzical al soliștilor vocali și instrumentiști din satele românești a luat naștere în primăvara anului 1959 la Uzdin, la inițiativa orchestrei de muzică populară "Doina" din localitate. Uzdenienții au fost încântați de concertul prezentat pe scena căminului cultural din Uzdin de soliștii Postului de Radio Novi Sad, cântăreți consacrați din Banat. În acest răstimp teatrul de amatori din localitate a dat reprezentații la un nivel artistic înalt, iar publicul căuta și dorea ceva nou. Propunerea comitetului SC "Doina" de a organiza un concurs muzical, la care să participe un număr cât mai mare de soliști vocali și instrumentiști din așezările românești, a fost primită cu înflăcărare de activiștii culturali și muzicali din Banat.

Despre concursul muzical de la Uzdin s-a menționat în presa vremii, având un răsunet puternic în multe din satele românești din Voivodina. Primul concurs a întrecut așteptările. La prima ediție a Concursului muzical cu premii au participat 44 soliști vocali și instrumentiști din mai multe localități cu populație românească. Zilele de 21-22 februarie 1959 au fost pentru Uzdin zile de sărbătoare. Succesul obținut a satisfăcut așteptările, atât în privința numărului de participanți, cât și în privința calității cântecelor interpretate pe scenă.⁹

Cei 44 de soliști vocali și instrumentiști s-au prezentat în fața juriului, care a acordat trei premii soliștilor instrumentiști: Gheorghe Velici și Gheorghe Țăran – premiul I, Alexandru Cătălina – premiul II, Nicolae Rista și Gheorghe Nicolaevici – premiul III și trei premii soliștilor vocali: Roman Bugariu – premiul I, Eufrozina Bochianț, Adam Roșu – premiul II și Todor Dalea – premiul III.¹⁰

Concursul muzical de la Uzdin – ediția a doua a fost organizat tot la Uzdin în 12-13 martie 1960, la care au participat 52 soliști vocali și instrumentiști. Numărul participanților a fost mai mare, însă calitatea interpretării pieselor a fost la un nivel mai

scăzut decât la ediția anterioară. În categoria soliști vocali, s-a evidențiat Ionel Lăpădat din Uzdin care la această ediție a obținut premiul I, iar Adam Șamantu premiul II. Impresie plăcută au lăsat și soliștii instrumentiști Gheorghe Barbu din Iablanca, care a cucerit premiul I, iar premiul II l-a obținut Ion Vâlcu din Sălcița. Începând cu ediția a doua au existat două juriuri. Unul de specialitate și juriul publicului, care au acordat premii, modalitatea aceasta repetându-se la următoarele ediții.¹¹

Organizatorilor s-au făcut obiecțiuni din cauza unor pregătiri superficiale. În acest an, în numele SC "Tudor Vladimirescu" din Sân-Mihai participă trei soliști vocali: Gheorghe Pecurar cu cântecul "Mărie, mă doare capul", Traian Sfera cu cântecul "Vai Doamne, ce-o să fac" și Petru Șoșdean cu cântecul "Săracă tinerețea mea".¹²

La Uzdin, pe 18-19 martie 1961, era din nou sărbătoare: pentru minoritatea românească din Voivodina, s-a organizat a treia ediție a Concursului muzical de la Uzdin. În Căminul Cultural renovat și-au dat concursul 19 soliști vocali și 15 soliști instrumentiști din 14 localități. În calitate de oaspeți s-au prezentat soliștii vocali și soliștii instrumentiști premiați la cele două ediții. La reușita concursului și-a dat concursul cunoscuta orchestră de muzică populară "Doina", din Uzdin, dirijată de Todor Ghilezan. Orchestra, prin interpretarea horei, a deschis concursul, lăsând impresii plăcute atât prin nivelul interpretării cât și prin numărul mare de membri, completat cu instrumentiști din cunoscute formații orchestrale bănățene, de la ultimele două ediții. În prima parte a concursului (sâmbătă) s-au prezentat publicului 16 soliști. Juriul format din Petru Mezina (învățător din Uzdin), Florica Livius (profesoară din Maramorac) și Iosif Bozavela (Doloave) a acordat premii următorilor soliști vocali: Iosif Miloș Puiu (Sărcia) și Ionel Lăpădat (Vârșeț) – premiul I, Pavel Radu (Uzdin) – premiul II și Ileana Savuliev (Glogoni) – premiul III. În categoria soliștilor instrumentiști s-au acordat premiile următorilor interpreți: Giuri Novac din Uzdin (violină) – premiul I cu 27 de puncte în valoare de 5000 dinari, iar Alexandru Cătălina (Doloave) și Gheorghe Țăran (Uzdin) au obținut 26 puncte, împărțind premiul II și III.

La ediția din 1961 s-au remarcat și soliștii: Nicolae Idvorean (Glogoni) și Ion Vâlcu (Sălcița). Ediția a satisfăcut pe deplin așteptările. Organizatorii se așteptau ca numărul participanților să fie mai mare. Totuși, numărul de 34 de interpreți din 14 sate, precum și interesul publicului spectator dovedesc clar că concursul muzical din Uzdin a devenit o manifestare culturală de amploare a românilor din Serbia, încă din faza primelor ediții, fiind tot mai mult sprijinită pe viitor.¹³

După ediția a III-a, din 1961 a Concursului de muzică populară românească, apar unele probleme

În ceea ce privește organizarea lui ulterioară. Practic, necesitatea organizării unei manifestări (festival) al cântecului s-a impus, înaintea inițierii concursului muzical de SC "Doina" din Uzdin. Încercarea celor de la Uzdin a dat roade și ecou în satele românești. Întrebarea care frecvent s-a pus în acea perioadă a fost – de ce chiar Uzdinul?

Uzdinul a fost un focar de răspândire a culturii, unde a activat o orchestră de muzică populară, alcătuită din instrumentiști afirmați, cor bărbătesc puternic, o echipă de dansatori și grupa de teatru. Uzdinul, localitate cu vechi tradiții culturale și obiceiuri, a fost supranumit și "Bûricul pământului". Problemele la început erau provocate mai mult de participanți care au fost începători fără experiență mare scenică și fără pregătire corespunzătoare. Repertoriul ales de ei, în nenumărate rânduri, pretindea pregătire temeinică. Pe de altă parte, existau voci după care concursul muzical să fie organizat în mai multe centre (așezări), iar trecerea în revistă finală să se desfășoare la Vârșeț – centrul spiritual, cultural, economic și politic al românilor din Serbia. Însă, concursul s-a organizat și în continuare la Uzdin.¹⁴

La început, concursul de muzică populară românească din Uzdin a devenit o necesitate în viața culturală cu un răsunet marcant în satele românești din Voivodina. Munca asiduă, eforturile materiale, angajarea multor uzdineni la reușita concursului, care în timp a devenit cea mai prestigioasă manifestare, o sărbătoare și o mândrie a satului, n-au fost zadarnice.

La Panciova, în 1961 are loc o consfătuire la care se caută rezolvarea multor probleme legate de organizarea unui concurs pretențios la un nivel înalt. În căutarea formelor de soluționare a unui întreg complex de probleme legat de acest concurs, s-a pornit de la întrebarea – ce se dorește prin acest concurs muzical? O variantă a fost Festival de Muzică Populară Bănățeană, iar altă variantă manifestare cultural-po-litică. Adepți erau de ambele părți, dar s-a căutat o combinație și o completare la nivel minoritar, într-un proces de integrare care să dea rezultatele corespunzătoare. Participarea la festivalul de la Uzdin în viitor necesita preselecții, cân-

tece anunțate din timp, orchestra completată cu instrumente noi, respectiv numirea unui comitet de conducere al festivalului.¹⁵

A patra ediție, cea din 1962, a Concursului de muzică vocală și instrumentală, așa cum a fost numit anterior, s-a organizat în zilele de 23-24 februarie la Uzdin. Anunțurile puteau fi trimise până pe data de 18 februarie 1962, iar fiecare participant avea dreptul la două cântece. Anunțurile s-au expediat pe adresa Căminului Cultural. Transportul participanților și cazarea a fost asigurată de gazde. O noutate a fost că la concurs nu participă niciun instrumentist din Uzdin. Premiile ediției a IV-a, au fost următoarele: premiul I – 5000 dinari, premiul II – 4000 dinari, premiul III – 3000 dinari. Pe lângă aceste premii principale, au fost acordate șase premii de câte 2000 dinari, din partea unor organizații și instituții din localitate: Cooperativa Agricolă "Unirea", Întreprinderea comercială "Buducnost", Societatea Pompierilor, a vânătorilor, Societatea Sportivă "Unirea", Casa de Editură și Presă "Libertatea" și școala.¹⁶ Și în acest an, concursul s-a desfășurat festiv în zilele de 23-24 februarie 1962, cu participarea celor 23 soliști vocali și instrumentiști din 17 așezări. Echipa Televiziunii din Belgrad a înregistrat programul în cadrul căreia au fost executate 104 melodii.¹⁷

Cu cântecul lui Barbu Lăutaru, interpretat de orchestra "Doina" din Uzdin, a început concertul în prima seară. Dirijorul orchestrei, Todor Ghilezan, a dat dovadă de o capabilitate uimitoare perfecționând orchestra și dându-i expresie artistică remarcabilă. Membrii juriului au fost: Trandafir Jurjovan (Postul de Radio Novi Sad), Florica Livius (profesoară de muzică din Cuvin) și Petru Mezin (învățător din Uzdin). În categoria soliștilor vocali, premiul I i-a revenit din nou lui Ionel Lăpădat din Vârșeț, premiul II lui Aurel Opreanu din Glogoni, iar premiul III Silviei Danciu din Vârșeț.

Premii la soliștii instrumentiști:

- I. Alexandru Cătălina din Doloave (trompetă)
- II. Solomon Magda din Ecica (clarinet)
- III. Roman Jivan din Vladimirovaț (fluiet)¹⁸

Cântăreții instrumentiști George Nicolaevici din Vârșeț și Dimitrie Scânteii din Straja au obținut premiile acordate de asociațiile din Uzdin, iar solista vocală Anuica Bălan a obținut premiul "pentru dicție" acordat de Casa de Presă și Editură "Libertatea". De la an la an, interesul artiștilor amatori din localitățile românești față de concurs crește, iar la cea de-a V-a ediție din 1963, se transformă într-o manifestare regională, primind denumirea de "Festivalul de Muzică Populară Românească din Banat".¹⁹ Concursul de muzică populară românească, întemeiat în anul 1959, la inițiativa activiștilor culturali din Uzdin a fost la început de proporții mici. Pe parcurs, programul acestei grandioase manifestări culturale devine tot mai bogat și mai variat, iar concursul se transformă într-un festi-

val la care participă cei mai buni interpreți de muzică populară din Voivodina. Festivalul a rămas cea mai importantă manifestare a artei neprofesioniste de răsunet a românilor din Serbia, care a contribuit decisiv la păstrarea și transmiterea cântecului, obiceiurilor și a portului tradițional, moștenit în cultura folclorică românească.²⁰

În primele două decenii posbelice societățile culturale, căminele culturale, respectiv secțiile și formațiile românești au participat la numeroase festivaluri în fosta Iugoslavie. La primul Festival de muzică al R. Serbia, organizat de Uniunea Societăților de Muzică a Serbiei, desfășurat la Kosovska Mitrovica în 21-22 iunie 1958, participă cele mai bune formații muzicale din Voivodina (14 în total), printre care și celebra fanfară "Turturica" din Mesici.²¹ Festivalul era prevăzut să se țină în două centre și anume la Kosovska Mitrovica și Niș. În primul centru s-au prezentat cele mai bune formații instrumentale, iar la Niș formațiile corale deja afirmate. Selecția societăților participante la festival s-a făcut din partea comisiei de specialitate, iar festivalul a avut un caracter de manifestare culturală generală. Festivalul a început cu ariile populare românești din potpuriul "Buciumul", în execuția fanfarei din Mesici, care a fost unica formație muzicală alcătuită din țărani activiști culturali. La festival a participat și fanfara muncitorilor mineri din Bor și fanfara SC "Žarko Zrenjanin" din Zrenjanin. Muzica de estradă a fost reprezentată prin orchestrele de la Kosovska Mitrovica, Peć, Zaječar, Novi Sad, Smederevska Palanka și Leskovac. În partea finală au concertat orchestrele simfonice din Zrenjanin, Novi Sad, Sombor și Filharmonica din Belgrad. Prima ediție a Festivalului a constituit și o afirmare la nivelul de artă populară pe plan muzical a popoarelor și minorităților din Republica Serbia.²²

În anul 1951 călușarii din Petrovasăla participă la Festivalul internațional de la Zagreb (Croatia), unde obțin rezultate remarcabile.²³ La Cuvin, în anul 1962 s-a inițiat Festivalul de Muzică Distractivă intitulat "Primăvara la Cuvin – 62" la care au luat parte orchestrele și soliștii din Panciova, Debeliacea, Biserica Albă, Glogoni și Cuvin.²⁴

La Festivalul de Muzică și Folclor al Districtului Panciova, organizat la Sefkerin în luna martie 1951, fanfara din Doloave, sub bagheta lui Iovan Danilă-Vanci, ocupă locul II, iar secția de dansatori "Călușarii" cucerește locul I, precum și solistul Andrei Drăgan obține locul de frunte.²⁵ La festivalul corurilor de amatori din Niș, organizat în zilele de 5-7 iulie 1958, a participat și corul bărbătesc "Flacăra" din Begheiți (Torac). Concertul simfonic al Filharmonicii din Novi Sad (ianuarie 1961) a fost dirijat de Todor Petrone, fostul conducător al fanfarei "Turturica" din Mesici.²⁶

Societățile culturale românești au desfășurat o activitate permanentă și bogată, înregistrând rezultate remarcabile. Participă la diverse festivaluri, la

alte manifestări, cu prilejul diferitelor jubilee, iar unele coruri merg în turnee prin țară, și mai târziu chiar și în străinătate, unde se evidențiază secțiile societăților culturale din Coștei, Begheiți, Uzdin, Vârșeț, Ovcea și alte localități românești și mixte.

La începutul anului 1961, un succes remarcabil a obținut și corul mixt al Școlii Normale și Liceului Român din Vârșeț, care a reprezentat Serbia la primul Festival coral al ansamblurilor de tineret de la Celje (Slovenia).²⁷ Corul românesc a pregătit următorul repertoriu: Pisma o slobodi (Cântec de libertate) – Radovan Gobet, Floare bănățeană – George Goian și Analogojana – Ion Vidu. Corul vârșețean s-a întors cu diplomă de recunoștință, iar însuși compozitorul Radovan Gobet, a cărui compoziție a executat-o corul, l-a felicitat pe dirijorul Coriolan Bugariu.²⁸ ◀

1. "Libertatea", 21 iunie 1964, p. 8

2. "Femeia nouă", nr. 9/1952, p. 6

3. Milena Dragičević-Šešić, Branimir Stojković, "Cultura, management, mediere, marketing", Timișoara, Fundația Interart Triade, 2002, p. 166

4. Ioan Viorel Boldureanu, "Cultură populară bănățeană", Timișoara, Editura Miron, 2004, p. 123

5. "Cuvântul românesc", C.R.I., nr. 14, iulie-august 1996, p. 4

6. Aurel Turcuș, "Festivalul de Folclor și Muzică Românească din Voivodina", Renașterea Bănățeană – Paralela 45, 2 august 1993, Timișoara, p. 2

7. "Libertatea", 19 aprilie 1954, p. 5

8. Ilie Baba, Valentin Mic, *Pagini de cultură și spiritualitate ale românilor din Satu Nou*, Satu Nou, Casa de Cultură Satu Nou, 2002, p. 174

9. "Libertatea", 20 martie 1961, p. 5

10. Costa Roșu, *Frumoasele festivaluri, laudă cântecului și jocului bănățean*, Panciova, Editura "Libertatea", 1990, p. 6

11. Ibidem

12. Pavel Gătăianțu, Panta Bojin, "Locve ieri și astăzi", Novi Sad, Editura "Libertatea", 1989, p. 211

13. Gheorghe Bosioc, *Concursul muzical de la Uzdin a devenit o manifestare culturală tradițională*, "Libertatea", 28 03 1961, p. 4

14. Costa Roșu, *Frumoasele festivaluri, laudă cântecului și jocului bănățean*, 1990, p. 10

15. Ilie Dolinga, "Concurs de muzică populară românească bănățeană sau manifestare cultural-politică?", "Libertatea", 14 decembrie 1961, p. 7

16. "Libertatea", 11 februarie 1962, p. 5

17. Gligor Popi, *Românii din Banatul sârbesc (1941-1996)*, vol. II, Panciova, Editura "Libertatea", 1998, p. 354

18. "Libertatea", 4 martie 1962, p. 4

19. Costa Roșu, *Frumoasele festivaluri, laudă cântecului și jocului bănățean*, p. 11

20. Florin Ursulescu, *Pregătiri pentru Festival*, "Libertatea", 30 aprilie 1967, p. 8

21. Gligor Popi, *Românii din Banatul sârbesc (1941-1996)*, vol. II, p. 351

22. Simeon Drăguța, *Fanfara din Mesici la Festivalul de la Kosovska Mitrovica*, "Libertatea", 29 iunie 1958, p. 4

23. Mircea Măran, *Vladimirovaț (Petrovasăla), pagini de istorie culturală*, Novi Sad, Editura Fundației Aldom, 1998, p. 90

24. "Libertatea", aprilie 1962, p. 7

25. Gheorghe Giacob-Smoleanu, *Cronica amatorismului la românii din Doloave (1879-2000)*, Panciova, Editura "Libertatea", 2003, p. 54

26. Gligor Popi, *Românii din Banatul sârbesc (1941-1996)*, vol. II, p. 354

27. Costa Roșu, *Corurile noastre bănățene, Contribuție la istoria corurilor din Banatul sârbesc*, Panciova, "Libertatea", 1992, p. 84

28. Eugen Cinci, *Consonanțe vârșețene*, Vârșeț, Editura CRS, 2003, p. 128

Societăți cultural-artistice românești din Voivodina în primele două decenii postbelice

SOCIETATEA CULTURALĂ "FRĂȚIE ȘI UNITATE" DIN IABLANCA

Scrie:

D. S.

Corul

În anul 1896 ia naștere la Iablanca corul bărbătesc bisericesc, înființat de învățătorul din localitatea Ciuchici (România). Corul și "Reuniunea" au prezentat concerte și în satele de codru din jur. În anul 1921 corul din Iablanca a fost reorganizat de învățătorul Savu, iar în cor cântau 60 de coriști. În perioada 1928-1935 corul a fost condus de învățătorul Simeon Câmpeanu (Biniș). Din anul 1935 până în 1940 corul a fost condus de localnicii Nicolae Bălan și Vârtolomie Mia-Bălan. În timpul celui de al doilea război mondial, corul a activat periodic sub bagheta învățătorului Lazăr Rachitovan.¹

În perioada postbelică (1948), dascălul Ionel Conrad înființează pentru prima dată un cor mixt al tineretului. Corul participă la competițiile organizate de Uniunea Culturală Română și la alte emulații. În perioada 1948-1953 corul devine inactiv. În perioada anilor 1953-1965 dirijorul Titus Drăghici-Bârcă reușește să mobilizeze vechii coriști și cu forțe noi reia activitatea.²

Din anul 1958 corul nu mai desfășoară o activitate culturală organizată, iar în anul 1965 este instruit de Lazăr Bălan și pe parcursul numai a câțiva ani își încetează definitiv activitatea. Corul bisericesc timp de trei decenii a evoluat sub bagheta lui Bertolomeu Mia Bălan (tatăl scriitorului Ion Bălan). Repertoriul corului a fost vast și variat, iar piesele corale erau semnate de compozitori români.³

Fanfara

Fanfara din Iablanca s-a înființat în anul 1927, iar instrumentele au fost achiziționate de biserică. La început era formată din 21 de instrumentiști. Primul instructor al fanfarei a fost Iosif Micu din Coștei, apoi fanfara este preluată de Nicolae Bălan. Interesant este că aceiași membri ai corului au fost și membrii fanfarei. Din anul 1940 până în 1972, fanfara a fost condusă de Titus Drăghici, când se stinge din viață.⁴

Doi membri ai acestei fanfare au fost încadrați în fanfara militară a Armatei Populare Iugoslave care a participat în luptele finale pentru eliberarea țării (1944-1945). În acest context s-au luat și instrumentele fanfarei din Iablanca și date spre folosință orchestrei militare a Diviziei I Crăinene. În perioada postbelică, fanfara din Iablanca a fost nevoită să-și cumpere instrumente noi. Formațiunea muzicală

Foto: Mircea Boran

participă la emulațiile organizate la Vârșet, Zrenianin și Ruma, cât și la celelalte manifestări culturale ale românilor din Voivodina, Festivalul de Folclor și Muzică Românească etc.⁵

În perioada de glorie (1949-1958), membrii fanfarei au fost: Titus Drăghici, Sava Ion, Traian Bou, Basarabă Nicolae, Sava Ion, Avram Putnic, Lazăr Bălan, Milan Ranisav, Aurel Lădan, Ion Savu-Căiu, Todor Bojin, George Barbu, Vartolomie Bojin, Lazăr Tunia, Vasile Putnic și alții.⁶

Orchestra

Din rândul fanfarei, grație entuziasmului țăranilor Nicolae Basarabă, Avram Putnic și Lazăr Bălan în anul 1962 s-a înființat orchestra populară a SC "Frăție și Unitate", denumită "Unitatea".⁷

La înființare, orchestra a fost compusă din opt instrumentiști, iar pe parcurs s-a ajuns la 16 membri, atât români cât și sârbi. Conducătorii orchestrei populare au fost: Nicolae Basarabă, Avram Putnic, Lazăr Bălan și Branco Vasici.⁸

Cei mai activi membri ai orchestrei au fost: Lazăr Bălan, Gheorghe Barbu, Petroane Cornel, Branko Vasici, Avram Putnic, Iovan Matei, Titus Drăghici, Ion Birgean, Nicoluță Basarabă și alții.⁹

Secția de folclor

O dată cu înființarea corului, s-a pus bazele "Reuniunii de cântări și muzică". Pe lângă cor s-a înființat biblioteca, echipa de căluceri, grupa de dansatori, grupa de diletanți și taraful lui Ion Barbu-Lăza.

În perioada 1945-1962 secția de folclor este alcătuită din următorii membri: Trandafir Bojin, Mărioara Bojin, Viorel Savu, Spasoie Barbu, Atanasie Barbu, Felicia Barbu, Steluța Momirov, Viorica Jivoin, Bogoliub Mihailovici, Radovanka Lazin, Veliuca Voicici, Barbu Ionel, Vlaicu Dimitrie, Ștruț Aurelia etc.¹⁰

Secția de teatru

În cadrul corului a existat o grupă de diletanți care a distrat publicul cu monoloage, dialoge și comedii ușoare. O dată cu înființarea SC "Frăție și Unitate", secția de teatru devine tot mai activă, participând la întrecerile cercuale câțiva ani consecutiv. Între anii 1956-1958 la Iablanca a existat un teatru de păpuși în cadrul școlii generale. Teatrul a funcționat sub conducerea Pravoslavei Pozici.¹¹

În această perioadă (1948-1962) membrii secției de teatru au fost: Avram Putnic, Cornelia Novac, Milan Ranisav, Atanasie Barbu, Petronanie Cornel, Traian Bou, George Barbu, Nicolae Basarabă, Vasile Jiva, Novac Cornelia și alții.¹² ◀

1. Anton Eberst, *Muzički amateri Vojvodine*, p. 74
2. "Cuvântul românesc", nr. 70/2005, p. 11
3. Costa Roșu, *Corurile noastre bănățene*, (...) p. 52
4. Mărioara Țera Sfera, *Fanfara "Doina" doinește dorurile noastre*, în Almanah "Libertatea", 1996, p. 166
5. Mircea Măran, *Români din Voivodina*, p. 66
6. Informații furnizate de la Lazăr Novac din Iablanca în etate de 58 ani (2009)
7. "Libertatea", iulie, 1987, p. 14
8. Anton Eberst, *Muzički amateri Vojvodine*, p. 74
9. Informații furnizate de la Drăghici Gheorghe din Iablanca în etate de 75 ani (2010)
10. Idem
11. Idem
12. Informații furnizate de la Lazăr Novac din Iablanca în etate de 58 ani (2009)

Glasul Cerbiciei - publicație editată și fondată de "Români Independenți din Serbia"

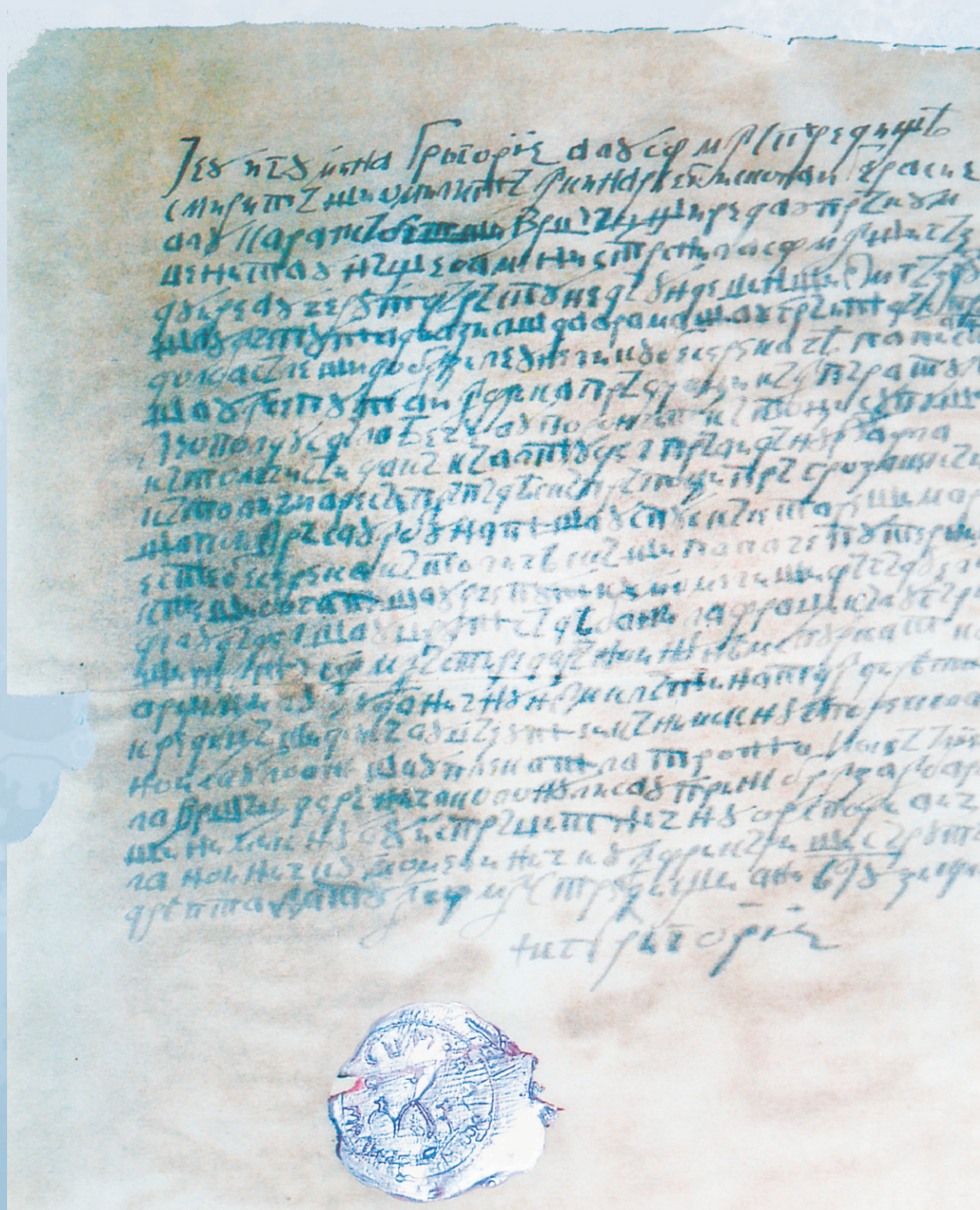
Contact: tel: +381 13 834-125; +381 64 1195 384 sau e-mail-ul: romanii.independenti@gmail.com;

Cont curent: Nezavisni Rumuni Srbije, Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac: **320005063997**

și cont valutar: Vojvođanska Banka a.d. Novi Sad - Vrșac: **320005064385**

Reproducerea parțială sau integrală a conținutului revistei este interzisă fără acordul fondatorului.

Cel mai vechi document în limba română din Serbia - scrisoarea din 1698 a egumenului Grigorie de la Srediștea Mică

Scrisoarea în limba română a egumenului Grigorie de la mănăstirea Srediștea Mică, anul 1698 cu caractere chirilice este cel mai vechi document păstrat în limba română din Serbia.

Conținutul: Egumenul Grigorie, în anul 1698, îl înștiințează pe episcopul Gherasie al Caransebeșului și Vârșețului că aici la Sf. mănăstire Srediștea Mică au venit și au fost găzduiți străini, fără a spune de unde vin! Acești oameni au început să-i înfricoșeze pe călugări, precum împăratul Leopold a poruncit ca toți frații să treacă la catolicism, iar în sens contrar vor fi aspru pedepsiți. Scopul lor a fost de-a face propagandă bisericii catolice și Papei cu diverse momele și promisiuni, oferind bani și arginți pentru sfântul lăcaș, cu singura condiție de-a trece la credința catolică. Dar, acest lucru nu s-a realizat în pofida amenințărilor, la care au fost supuși, monahii nici nu s-au clătinat din dreapta credinței strămoșești.

În Sf. mănăstire, Srediște, 14 decembrie 1698

ZAICEAR

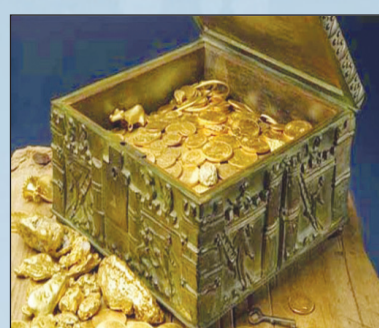
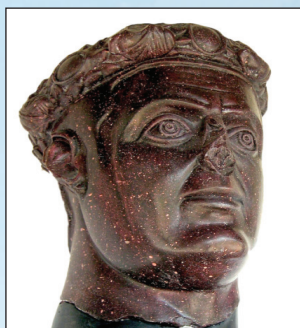

Zaicearul este un oraș și o municipalitate situate în districtul Zaicear, în estul Serbiei (Timoc). În anul 2002, orașul număra 49.491 de locuitori, iar municipalitatea, al cărei centru este, număra 75.969 de locuitori. Există două păreri privitoare la originea denumirii orașului Zaicear.

Una dintre ele spune că denumirea ar fi de origine turcă. Cea de-a doua părere spune că ar fi de origine românească: sintagma „Zăii cer” [un sacrificiu, o ofrandă], cu alte cuvinte: „Zei cer”. Orașul mai este cunoscut în română și sub numele de Zăiceari.

În perioada postbelică orașul cunoaște o expansie economică, fiind cunoscut și după berea din Zaicear și fabrica de sticlă "Kristal". În apropiere de localitatea Zaicear, în satul Gamzigrad, se găsește situl roman Romuliana sau Felix Romuliana, un castru unde a fost înmormântat împăratul Caius Galerius Valerius Maximianus (născut pe la 250) - decedat în 311.

În oraș găsim numeroase cluburi sportive, aproape din toate ramurile sportive, care se pot mândri cu rezultate superioare și cu numeroase medalii internaționale. Un număr însemnat de oameni de știință de renume, scriitori, diplomați sunt născuți în Zaicear sau împrejurime precum Hajduk Veljko Petrović, Adam Bogosavljević, Nikola Pašić, Đorđe Genčić, Nikola Colović și mulți alții cu care localnicii se mândresc. Regiunea Timok cu numeroasele sale râuri din timpuri imemorabile a fost interesantă pentru căutătorii de aur. Pe de altă parte circulă legenda care spune că există din timpurile preistorice sub orașul imperial Romuliana numeroase coridoare care duc spre marea comoară.

Se spune că aici trăiesc oameni din toate colțurile lumii, actualmente majoritari sunt sârbi, apoi românii (valahii), macedonieni, bulgari, croați și multe alte nații. Din activități culturale amintim cel mai vechi rock festival "Gitarijada" și Zilele de Teatru "Zilele lui Zoran", iar un loc pentru revigorare este stațiunea balenară "Gamzigrad". La Zaicear funcționează un Consulat General al României.

Tereza Gașpăr